

DZIAŁANIA SŁUŻBY BEZPIECZEŃSTWA WOBEC KLASZTORU OO. KAPUCYNÓW W KROŚNIE W LATACH 1981-1989

W okresie stanu wojennego (13 XII 1981 – 22 VII 1983) oraz ostatnich latach PRL poprzedzających „kontraktowe” wybory do sejmu i senatu w czerwcu 1989 r., parafia pw. Św. Krzyża przy klasztorze oo. Kapucynów w Krośnie¹ pełniła rolę *sui generis* „arki wolności” dla lokalnych środowisk opozycyjnych, udzielając wsparcia podziemnym strukturom „Solidarności”. Była to przede wszystkim zasługa ówczesnego proboszcza tej parafii ojca gwardiana Bogusława Piechuty² (ur. 1946 r.), który 25 sierpnia 1982 r. decyzją swoich przełożonych został przeniesiony z parafii pw. św. Antoniego w Nowej Soli do Krosna³.

¹ Kapucyni zostali sprowadzeni do Krosna w 1753 r. W następnych latach wybudowano barokowy kościół z kamienną fasadą i klasztor. W 1811 r. dokonano konsekracji świątyni. Parafię erygowano w 1969, liczyła ok. 8 tys. wiernych, obejmowała część miasta Krosna.

² **Bogusław Piechuta** – ur. 23 XI 1946 r. w Rozwadowie (obecnie dzielnica Stalowej Woli); od 1964 r. w Zakonie Braci Mniejszych Kapucynów – w 1969 r. złożył wieczyste śluby zakonne, w 1971 r. w Sędziszowie Małopolskim przyjął święcenie kapłańskie. W latach 1971-1972 katecheta w Krośnie, następnie w Wołczynie (1972-1974), Bytomiu (1944-76) i Nowej Soli (1976-1982). Gwardian klasztoru i proboszcz parafii pw. Św. Krzyża w Krośnie (1982-1988). Po przeniesieniu z Krosna m.in. wikary, a później przełożony domu i proboszcz parafii pw. Nawiedzenia NMP w Skomialnej Czarnej. Długoletni asystent prowincjonalny Grup Modlitwy św. Ojca Pio. Numizmatyk oraz twórca młodzieżowych zespołów wokально-instrumentalnych. Przez ostatnie 14 lat swego życia mieszkał w domu zakonnym w Tenczynie, gdzie zmarł 8 IX 2015 r. Pochowany ma cmentarzu w Rozwadowie. www.kapucyni.pl/info/6792-pogrzeb-boguslaw-piechuta (dostęp 31 V 2017).

³ Zastąpił on o. Edmunda Haracza, który był gwardianem i proboszczem w latach 1979-1982. Z materiałów archiwalnych znajdujących się w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie wynika, że począwszy od połowy lat 60-tych (z tego okresu pochodzą bowiem pierwsze zachowane dokumenty) do czasu objęcia funkcji

Już 31 sierpnia, w drugą rocznicę podpisania Porozumień Sierpniowych, w kościele ojców kapucynów została odprawiona pierwsza

gwardiana przez o. B. Piechutę w sierpniu 1982 r. władze administracyjne Krosna oraz miejscowy aparat bezpieczeństwa nie miały w zasadzie „problemów” z ojcami kapucynami. Jedynie w przypadku o. Mieczysława Smereckiego (imię zakonne Aleksander), gwardiana w latach 1967-1970, który m.in. protestował przeciwko upaństwowieniu nieruchomości klasztornych (będących własnością *Fundacji Mszalnej im. św. Julii Karlewskiej przy kościele konwentu oo. Kapucynów w Krośnie*), pracownik Wydziału do Spraw Wyznań w notatce z rozmowy przeprowadzonej z o. gwardianem 22 V 1968 r. odnotował jego negatywny stosunek do „przemian społeczno-politycznych”. Z kolei o. Józef Barć (imię zakonne Anastazy) gwardian w latach 1976-1979, był przez władze zaliczany do księży „o postawie lojalnej”. W notatce z rozmowy z o. Barciem, przeprowadzonej przez wiceprezydenta Krosna i przedstawiciela Wydziału do Spraw Wyznań 16 III 1977 r., czytamy: „Zdecydowanie potępił stanowisko Kościoła w sprawie obrony robotników’ za zajścia czerwcowe 1976 r. w Radomiu i Ursusie oświadczając, że dla przestępców jest miejsce w więzieniu. (...) Z oświadczenia ks. Barć Józefa wynika, że na terenie ich parafii i dzielnicy 30-lecia m. Krosna nie mają zamiaru organizować punktów katechetycznych ani kaplic mszalnych, gdyż punkty katechetyczne mają, a kościół oo. Kapucynów jest duży i zupełnie wystarcza im do odprawiania nabożeństw. Dodał ponownie o ‘przedmiotowej sprawie po raz pierwszy słyszę od Was’. Zdziwiony był, kto takie ma zamiary. Odpowiedzieliśmy ks. Józefowi Barć, że takie są komentarze wśród wiernych. Ks. Barć Józef w rozmowie wykazywał lojalny stosunek do przelozonych kościelnych, przemian społeczno-gospodarczych w PRL. Podkreślał, że jest on zwolennikiem kroczyć drogą wg litery prawa. Nie lubi kłótni, awanturnictwa, sankcji karnych itp. Jest inteligentnym, rozsądnie ocenia sytuację w kraju i na świecie. Nie lubi dużo mówić. Nad każdym problemem zastanawia się i opowiada zwięźle”. Podobnie charakteryzował o. Barcia Zbigniew Liczmański, dyrektor Wydziału do Spraw Wyznań Krośnie w poufnym piśmie z 20 III 1980 r.: „[o. Barć] wykazywał lojalny stosunek do zachodzących przemian społeczno-politycznych i gospodarczych w naszym kraju. W rozmowach z władzami państwowymi w miarę swych możliwości, aby nie zrazić się u przelozonych kościelnych, zajmował lojalną postawę. Wypowiadał się za normalizacją stosunków między Państwem a Kościołem. Przestrzegał zasady obowiązujących przepisów prawnych. W okresie pobytu na tut. terenie w czasie kampanii wyborczej i w dniu wyborów sam jako przelozony z podwładnymi głosowali na listę FJN. Wśród otoczenia cieszył się dobrą opinią, tak w środowisku osób duchownych jak i świeckich. Kazania wygłaszał o treści religijnej bez akcentów społeczno-politycznych. Apelowal o udział w wyborach i branie udziału w czynach społecznych na rzecz miasta” – zob. Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie [dalej: AIPNRz], sygn. IPN-Rz-62/141, Akta osobowe dotyczące ojców kapucynów w Krośnie [dalej: *Akta osobowe oo. Kapucynów*], bez paginacji, notatki z rozmów z o. M. Smereckim z 22 V 1968 r. i z o. Józefem Barciem z 16 III 1977 r.; poufne pismo Z. Liczmańskiego z 20 III 1980.

msza św. w intencji Ojczyzny⁴. Od tego czasu, co miesiąc, każdego 13-ego o godz. 17.00, odprowadzane były – nierzadko koncelebrowane – msze św., podczas których kazania wygłaszali z reguły o. B. Piechuta, o. Ryszarda Śleboda⁵ oraz o. Zdzisław Duma⁶. Msze o charakterze

⁴ G. Gościński, *Opozycja na Podkarpaciu w latach 1981-1989*, [w:] *Z dziejów Solidarności Podkarpaciej 1980-1990*, red. B. Adamski, Krosno 1992, s. 98. W meldunku dziennym płk. Jana Żaka z-cy komendanta wojewódzkiego ds. służby bezpieczeństwa MO w Krośnie do MSW w Warszawie nie odnotowano w tym dniu odprawienia w kościele oo. Kapucynów mszy św. w rocznicę Porozumień Sierpniowych. Wymieniono tylko dwa kościoły na terenie województwa krośnieńskiego, w których takie msze zostały odprawione. Były to: fara w Sanoku (ks. proboszcz Adam Sudół) i kościół św. Stanisława w Jaśle (ks. wikary Stanisław Marczak) – zob. AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/23, *Meldunkiienne do Gabinetu Ministra Spraw Wewnętrznych* [dalej: *Meldunkiienne*], t. V, k. 138. Po raz pierwszy w kościele kapucynów odnotowano – jak to określono – „modły za internowanych” w czasie mszy św. 12 IX – Ibidem, k. 157. Wprawdzie w kronice klasztornej po raz pierwszy odprawienie mszy św. w intencji Ojczyzny odnotowano dopiero 13 X 1982 r., ale z kontekstu tego zapisu – „w kolejny trzynasty dzień miesiąca” – wynika, że nabożeństwo za Ojczyznę musiano odprawić również miesiąc wcześniej tj. 13 września – zob. *Kronika klasztoru ojców Kapucynów w Krośnie*, t. 7, s. 4-5.

⁵ O. Józef (imię zakonne Ryszard) Śleboda - ur. 13 II 1938 r. w Poznaniu; od 1958 r. w Zakonie Braci Mniejszych Kapucynów – w 1965 r. złożył wieczyste śluby zakonne, w 1967 r. w Tarnowie przyjął święcenie kapłańskie. Od drugiej połowy lat 70-tych zaangażowany w działalność opozycyjną (m.in. współpracował z KOR i Wolnymi Związkami Zawodowymi). Przed przeniesieniem do Krosna latem 1982 r., pełnił kolejno posługę duszpasterską w Nowej Soli 1968-1970, Wałczu 1979, Bytomiu 1979-1982 i Gdańsku (od stycznia 1982 r.). 15 XII 1981 r. został internowany w Bytomiu, a następnie przez tydzień więziony był w Strzelcach Opolskich. Po wyjeździe z Krosna był m.in. w latach 1985-91 duszpasterzem Ludzi Pracy w Nowej Soli i Gorzowie Wlkp. Zmarł w Krakowie 16 XII 2003 r. – zob. M. Wyrwich, *Kapelani Solidarności 1980-1989*, t. 3, Warszawa 2009, s. 261-278; *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976-1989*, t. 1, Warszawa 2010, s. 451; AIPNRz, sygn. IPN-Rz-00167/1, Akta kontrolne śledztwa przeciwko Józefowi Baranowi i innym, t. 5, Protokół przesłuchania o. Ryszarda Ślebody z 6 III 1984 r., k. 91; G. Gościński, *op. cit.*, s. 99-100. Według pochodzącej z 19 IX 1987 r. tajnej informacji – sporządzonej przez funkcjonariuszy SB z Wydziału IV WUSW w Krośnie – znalezionej w materiałach Wydziału do Spraw Wyznań UW w Krośnie, dotyczącej działalności o. B. Piechuty, to właśnie o. Śleboda „swą osobowością i postawą wpłynął negatywnie na przewartościowanie poglądów nowo mianowanego gwardiana. O. Piechuta wzorując się na doświadczeniu swego podwładnego (zaangażowanego działacza opozycji z terenu Śląska i Wybrzeża – internowanego) zaczyna angażować się w działalność opozycyjną Ponadto widząc, że działalność o. Ryszarda i jego nieprzejednana wrogość do władz PRL i ustroju oraz zaangażowanie w działalność opozycyjną znajduje uznanie u swoich przełożonych (ordynariusz Tokarczuka i prowincjała), sam akceptuje postępowanie

patriotycznym sprawowane były również w rocznice ważnych świąt narodowych jak 3 maja i 11 listopada. W nabożeństwach tych licznie uczestniczyli członkowie „S”, harcerze i młodzież szkolna. Często miały one uroczystą oprawę słowno-muzyczną.

Religijno-patriotyczna aktywność krośnieńskich kapucynów nie uszła uwadze aparatu bezpieczeństwa i władz partyjnych. Msze św. w intencji Ojczyzny były – jak to określano w żargonie esbecko-milicyjnym – *operacyjnie i technicznie zabezpieczone* przez funkcjonariuszy Wydziału IV SB Komendy Wojewódzkiej MO, a od lipca 1983 r. – po zmianach organizacyjnych w MSW – Wydziału IV Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych (WUSW)⁷, którzy mieli przeciwdziałać *ewentualnym próbom zakłócenia ładu i porządku publicznego*⁸.

podwładnego przy równoczesnym wspieraniu go własną osobą i funkcją. Przez okres pobytu o. Ryszarda nowy gwardian wspiera i aprobuje w całości jego opozycyjną działalność pozostając samemu [sic!] na uboczu, widząc, iż o. Ryszard jest działaczem bardziej doświadczonym, posiadającym szerokie kontakty z krajową opozycją. W 1985 r. wyniku podjętych działań operacyjno-administracyjnych o. Ryszard zostaje przeniesiony do Nowej Soli, a ster przywództwa opozycyjnego skupionego w ramach „Solidarności Podkarpackiej” przejmuje o. Bogusław” – zob. *Akta osobowe oo. Kapucynów, bez paginacji, Informacja dot. działalności ks. zak. Bogusława Piechuty – gwardiana klasztoru oo. Kapucynów w Krośnie, Krosno 19 IX 1987 r., Tajne*.

⁶ O. Z. Duma przyjechał do Krosna w lipcu 1985 r., już po przeniesieniu o. Ślebody do klasztoru w Nowej Soli.

⁷ Na mocy ustawy z 14 VII 1983 r. o urządzie ministra spraw wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów, wprowadzono nowe nazewnictwo jednostek terenowych MSW. Dotychczasowe komendy wojewódzkie MO przemianowane zostały na wojewódzkie urzędy spraw wewnętrznych, a komendy rejonowe i dzielnicowe MO na rejonowe i dzielnicowe urzędy spraw wewnętrznych. Analogicznie zmieniono również tytułatury kierownictwa – wprowadzono funkcję szefa i zastępców szefa WUSW (RUSW lub DUSW). Na szczeblu centralnym walkę z Kościołem koordynował IV Departament MSW (utworzony w czerwcu 1962 r. i istniejący do sierpnia 1989 r.; wcześniej zajmowały się tym: Wydział V Departamentu III Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego – wrzesień 1945 r. – styczeń 1953 r., Departament XI MBP – styczeń 1953 r. – grudzień 1954 r., Departament VI Komitetu do spraw Bezpieczeństwa Publicznego – grudzień 1954 r. – listopad 1956 r., Wydział V Departamentu III MSW – listopad 1956 r. – czerwiec 1962 r.). Duchowieństwem zakonnym zajmował się Wydział V tego departamentu. Na szczeblu wojewódzkim odpowiednikiem Departamentu IV były wydziały IV KW MO – od lipca 1983 r. wydziały IV WUSW. Duchowieństwem zakonnym zajmowały się sekcje V tych wydziałów. Na dzień 31 XII 1981 r. w wydziale IV KW MO w Krośnie zatrudnionych było 37 funkcjonariuszy SB – zob. *Dziennik Ustaw*, 1983, nr 38, poz. 172, art. 5; P. Piotrowski, *Struktury Służby Bezpieczeństwa MSW 1975-*

Wydziałem IV SB KW MO/WUSW w Krośnie kierowali w tym czasie: ppłk/ płk Józef Szybka⁹ (1 VI 1975-30 VI 1988 r.) oraz kpt./mjr Tadeusz Łacki¹⁰ (1 VIII 1988 r. – 31 X 1989 r.) Funkcję za-

1990, „Pamięć i Sprawiedliwość”, nr 1:2003, s. 77. Zgodnie z zaleceniem ministra spraw wewnętrznych Władysława Wichy z lipca 1963 r., każda osoba duchowna – od momentu wstąpienia do seminarium do śmierci (lub opuszczenia stanu duchownego) – posiadała tzw. teczkę ewidencji operacyjnej na księdza (TEOK), w ramach, której SB gromadziła wszelkie informacje dotyczące tej osoby (np. donosy agenty, wykazy kontaktów, materiały z podsłuchów). Również każda parafia Kościoła katolickiego była rozpracowywana w ramach tzw. teczki ewidencji operacyjnej na parafię (TEOP) – zob. *Metody pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa wobec Kościołów i związków wyznaniowych 1945-1989*, red. A. Dziurok, Warszawa 2004, s. 331-345; J. Żaryn, *Dzieje Kościoła katolickiego w Polsce (1944-1989)*, Warszawa 2003, s. 206.

⁸ W „operacyjnym zabezpieczeniu” Mszy św. w intencji Ojczyzny uczestniczyli także esbecy z innych pionów: „B” – prowadzącego tajną obserwację zewnętrzną (wykonywaną m.in. specjalne punkty obserwacyjne i środki techniki telewizyjnej, filmowej i fotograficznej), „T” – zajmującego się instalacją i eksploatacją aparatury podsłuchowej i podglądowej (od 1983 r. w WUSW w Krośnie pion „B”, „T” oraz „C” – ewidencja operacyjna, archiwum i „W” – kontrola korespondencji, były – jako oddzielne sekcje – połączone w Wydział Zabezpieczenia Operacyjnego), oraz Wydziału III – zwalczającego opozycję. Dla przykładu - funkcjonariusze sekcji „B” rejestrowali przebieg uroczystości w postaci zdjęć czy filmów, a ich koledzy z sekcji „T” nagrywali wygłaszane kazania.

⁹ **Józef Szybka** – ur. 16 V 1928 r. w Besku pow. Sanok. Wykształcenie średnie. Dopiero w 1960 r. ukończył Korespondencyjne Liceum Ogólnokształcące w Krośnie. Funkcjonariusz UB i SB. W latach 1949-53 młodszy referent ds. wywiadu PUBP w Brzozowie, w l. 1953-56 starszy referent Sekcji I PUBP w Krośnie. Od września do grudnia 1956 r. zastępca kierownika Powiatowego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Publicznego w Jaśle. Od stycznia 1957 r. starszy oficer operacyjny w Referacie ds. Bezpieczeństwa w KP MO w Jaśle, a od października tego roku zastępca komendanta powiatowego MO ds. Bezpieczeństwa w Jaśle. W latach 1964-67 naczelnik Wydziału IV SB KW MO w Rzeszowie. Od stycznia 1968 r. ponownie zastępca komendanta powiatowego MO ds. SB w Jaśle. Od czerwca 1975 r. naczelnik Wydziału IV KW MO w Krośnie, a od lipca 1983 r. naczelnik Wydziału IV WUSW w Krośnie. W lipcu 1988 r. przeszedł na emeryturę. Od 1 IX 1988 r. pracował jeszcze na ½ etatu jako inspektor w Wydziale IV WUSW Kolejne awanse: ppor. – 1955 r., por. – 1957 r., kpt. – 1961 r., mjr – 1966 r., ppłk – 1971 r., płk – 1975 r. W latach 1946-48 członek PPR, od 1948 r. – PZPR – zob. AIPNRz, sygn. IPN-Rz-0085/154, Akta osobowe Józefa Szybki.; sygn. IPN-rz-01/391, Umowy o pracę osób zatrudnionych na ½ etatu w Wydziale IV WUSW Krosno, k. 17; *Twarze bezpieki...*, s. 377-378.

¹⁰ **Tadeusz Łacki** – ur. 17 X 1949 r. w Krośnie. Absolwent Liceum Ogólnokształcącego im. M. Kopernika w Krośnie (1967 r.). W 1982 r. ukończył zaocznie studia na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

stępców naczelnika Wydziału IV SB pełnili: kpt./mjr Józef Kluz¹¹ (1 VI 1975 r. 30 IX 1983 r.), kpt. Tadeusz Łacki (1 X 1983 r. – 31 VII

W latach 1967-69 pracownik Urzędu Stanu Cywilnego w Krośnie. W latach 1969-1971 odbywał zasadniczą służbę wojskową w jednostce WSW w Mińsku Mazowieckim. Od 1971 r. funkcjonariusz SB, początkowo jako inspektor operacyjny Referatu ds. Bezpieczeństwa w KP MO w Jaśle, a od 1975 inspektor Wydziału IV SB KW MO w Krośnie. W 1973 r. ukończył roczną Szkołę Oficerską Służby Bezpieczeństwa MSW w Legionowie. W latach 1974-75 studiował w Akademii Spraw Wewnętrznych, z której został wydalony z przyczyn dyscyplinarnych. W latach 1981-83 kierownik sekcji Wydziału IV, a później do lipca 1988 r. zastępca naczelnika Wydziału IV WUSW w Krośnie. Od sierpnia 1988 r. do listopada 1989 r. naczelnik Wydziału IV, a następnie naczelnik Wydziału Studiów i Analiz WUSW w Krośnie. Kolejne awanse: ppor. – 1973 r. por. – 1980 r., kpt. 1983 r. mjr – 1988 r. W lipcu 1990 r. negatywnie zweryfikowany i zwolniony ze służby. Od 1968 r. członek PZPR, od 1971 r. – Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej oraz Towarzystwa Krzewienia Kultury Świeckiej – zob. AIPNRz, sygn. IPN-Rz-0085/92, Akta osobowe Tadeusza Łackiego; *Twarze bezpieki w Polsce południowo-wschodniej 1944-1990. Informator personalny*, red. J. Izdebski, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2007, s. 261-261.

¹¹ **Józef Kluz** – ur. 10 XII 1930 r. w Albigowej, pow. Łańcut. Wykształcenie średnie (w 1950 r. ukończył Liceum Przemysłu Spożywczego w Zabrzu). Od 25 XI 1953 r. referent Sekcji I Wydziału IV WUBP w Rzeszowie. We wrześniu 1954 r. skierowany do rocznej szkoły oficerskiej w Centrum Wyszczolenia MBP w Legionowie. Od 1 IX 1955 r. st. referent w PU ds. BP w Jarosławiu. Zwolniony ze służby z dniem 31 XII 1956 r. Z dniem 1 X 1957 r. przyjęty ponownie do służby na stanowisko st. referenta Referatu ds. SB w KP MO w Rzeszowie. Od 1 IX 1958 r. kolejno: oficer operacyjny, st. oficer operacyjny (od 1 VIII 1966 r. 0 i inspektor (od 1 IV 1967 r.) w tym Referacie. Z dniem 1 X 1968 r. przeniesiony do KW MO na stanowisko inspektora Wydziału IV SB. Od 1 VIII 1970 r. st. inspektor, a od 1 VII 1971 r. kierownik grupy Wydziału IV SB. Z dniem 1 VI 1976 r. przeniesiony do KW MO w Krośnie na stanowisko zastępcy naczelnika Wydziału IV SB. Z dniem 1 X 1983 r. zwolniony ze służby w SB w związku z przejściem na emeryturę. Od 1947 r. członek ZWM, od 1948 r. – ZMP, od 1953 r. – PZPR. Kolejne awanse: ppor. – 1955 r., por. 1958 r., kpt. – 1968 r., mjr – 1977 r. Aktywny działacz ruchu wolnomysłicielskiego – m.in. sekretarz zarządu zakładowego Towarzystwa Krzewienia Kultury Świeckiej w KW MO w Krośnie. AIPN RZ, sygn. IPN-Rz-0085/73, Akta osobowe Józefa Kluz; *Twarze bezpieki ...*, s. 218.

Warto w tym miejscu odnotować fragment opinii służbowej o mjr Kluzie wystawionej 30 VI 1979 r. przez naczelnika wydziału IV płk. J. Szybkę: „Szczególnie wyróżnił się w realizacji zadań „D”, na którym to odcinku posiada wysokie kwalifikacje.” *ibidem*, k. 32. Chodzi o Samodzielną Grupę „D” – istniejącą od listopada 1973 r. wyspecjalizowaną komórkę w strukturze Departamentu IV MSW, a od czerwca 1977 r. odrębny Wydział VI tego Departamentu (formalnie zlikwidowany – a raczej przekształcony w Wydział IV Departamentu IV - w listopadzie 1984 r. po zabójstwie ks. J. Popieluski). Zajmowała się ona tzw. akcjami dezintegracyjnymi, czyli m.in.

1988 r.), kpt. Stanisław Grabiec¹² (16 IX 1988 r. – 31 X 1989 r. oraz por. Stanisław Hadam¹³ (1 V 1981 – 31 III 1983 r. i mjr Stanisław Pietrucha¹⁴ (1 IX 1982 – 15 II 1985 r.). W latach 80-tych w Wydziale

stricte przestępczymi działaniami przeciwko Kościołowi (np. włamania, podpalenia, pobicia, zabójstwa).

¹² **Stanisław Grabiec** – ur. 23 IV 1949 r. w Kosowach pow. Kolbuszowa. Absolwent Liceum Pedagogicznego w Mielcu (1969 r.) i Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie (1977 r.). W latach 1972-76 pracował jako nauczyciel w szkole podstawowej w Karczowiskach pow. Kolbuszowa. Od 16 II 1977 r. inspektora w Wydziale IV SB KW MO w Krośnie (do 15 VII tego roku formalnie na wolnym etacie st. inspektora Wydziału „T”, a następnie Wydziału III SB). W czerwcu 1978 r. ukończył studium podyplomowe w Akademii Spraw Wewnętrznych. Od 1 X 1981 st. inspektor Wydziału IV SB KW MO, a od 16 IX 1988 r. zastępca naczelnika Wydziału IV SB WUSW w Krośnie. Od 1 XI 1989 r. zastępca naczelnika Wydziału Studiów i Analiz SB WUSW. Zweryfikowany negatywnie i zwolniony ze służby z dniem 31 VII 1990 r. Kolejne awanse: st. kpr. – 1977 r., ppor. – 1978 r., por. – 1981 r., kpt. – 1986 r. Od 1977 r. członek ZSMP, od 1979 r. – PZPR (absolwent WUML przy KW PZPR w Krośnie). *Ibidem*, sygn. IPN-Rz-085/46, Akta osobowe Stanisława Grabca; *Twarze bezpieki...*, s. 180.

¹³ **Stanisław Hadam**, kpt.– ur. 26 III 1946 r. w Domaradzu pow. Brzozów. Absolwent Technikum Przemysłowo-Rolniczego w Krośnie (1967 r.) i Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie (1974 r.) Od marca 1976 r. funkcjonariusz SB. Inspektor, od kwietnia 1979 r. starszy inspektor, a od 1 VII 1980 r. kierownik sekcji Wydziału II SB KW MO w Krośnie. Od 1 V 1981 r. do 31 III 1983 r. zastępca naczelnika Wydziału IV SB w Krośnie. W okresie od 1 kwietnia do 31 VII 1983 r. zastępca komendanta miejskiego MO ds. SB w Sanoku. Od 1 VIII 1983 r. do 31 V 1985 r. na stanowisku zastępcy szefa RUSW ds. SB w Sanoku. Od czerwca 1985 r. szef RUSW w Sanoku. W 1990 r. zweryfikowany pozytywnie i przyjęty do pracy w policji. Kolejne awanse: kpr. – 1976 r., ppor. – 1977 r., por. – 1980 r., kpt. – 1984 r., mjr – 1988 r. W latach 1969-74 członek SZSP, od 1975 – PZPR. Aktywny działacz ruchu wolnomyślicielskiego, lektor Zarządu Wojewódzkiego Towarzystwa Krzewienia Kultury Świeckiej w Krośnie – *ibidem*, sygn. IPN-Rz-200/5, Akta osobowe Stanisława Hadama; *Twarze bezpieki...*, s. 190.

¹⁴ **Stanisław Pietrucha** – ur. 2 VII 1923 r. w Zassowie pow. Dębica. Wychowanie średnie (dopiero w 1961 r. ukończył liceum ogólnokształcące dla pracujących w Legionowie). Od 1 X 1946 r. młodszy referent w PUBP w Dębicy. Od 1 I 1950 r. referent, a od 1 IV 1951 r. st. referent Referatu V PUBP w Sanoku. Od 1 XI 1951 r. st. referent przy Kierownictwie PUBP w Gorlicach. Od 1 V 1952 r. kierownik Referatu Ochrony (przy rafinerii w Jedliczu) w PUBP Krosno. We wrześniu 1953 r. skierowany do rocznej szkoły oficerskiej w CW MBP w Legionowie. Od 1 XI 1954 zastępca kierownika PUBP Gorlice. Od 1 VI 1955 r. zastępca kierownika PU ds. BP w Ustrzykach Dolnych. Od 1 I 1957 r. zastępca komendanta powiatowego MO ds. SB w KP MO w Ustrzykach Dolnych. Z dniem 1 XII 1972 r. w związku z likwidacją powiatu ustrzyckiego przekazany do dyspozycji Komendanta Wojewódzkiego MO w Rzeszowie. Pełnił krótko funkcję zastępcy komendanta powiatowego MO ds. SB w KP

IV SB KW MO/WUSW w Krośnie było zatrudnionych kilkunastu funkcjonariuszy zajmujących się walką z Kościołem katolickim oraz działaniami wymierzonymi w inne kościoły i związki wyznaniowe¹⁵.

Odnotujmy kilka przykładów. 13 października 1982 r. – wg dziennego meldunku KW MO w Krośnie do MSW – w kościele oo. Kapucynów w nabożeństwie uczestniczyło około 500 osób, w tym kilku czołowych działaczy byłego zarządu regionalnego „Podkarpacie”. Podczas wygłoszonego 15-minutowego kazania, gwardian klasztoru o. Piechuta zawarł – zakamuflowane na pozór – akcenty polityczne porównując np. cierpienia M. Kolbego [było to kilka dni po jego kanonizacji – K.K.] z podobnymi – jego zdaniem – uczuciami towarzyszącymi internowanemu, więzionemu, głodzonemu i pozbawianemu praw. Przeczytał ponadto fragmenty poezji Mickiewicza i Wyspiańskiego na temat podwójnego oblicza narodu polskiego i stwierdził, że historia polski powtarza się krzyżami. Nabożeństwo krośnieńskie miało spokojny przebieg, a po jego zakończeniu nie odnotowano prób zakłócenia ładu i porządku¹⁶. Miesiąc później, w listopadzie 1982 r. wyjątko-

Bieszczadzkiego w Lesku, a następnie z dniem 31 VIII 1973 r. w związku z przejściem na emeryturę zwolniony z SB. Ponownie przyjęty do służby z dniem 1 V 1982 r. na stanowisko st. inspektora Wydziału IV SB KW MO w Krośnie. Od 1 IX 1982 r. zastępca naczelnika tego wydziału. Zwolniony z SB z dniem 15 II 1985 r. Kolejne awanse: kpr. – 1948 r., sierż – 1950 r., chor. – 1951 r., ppor. – 1954 r., por. – 1956 r., kpt. – 1961 r. mjr. – 1966 r. W latach 1946-48 członek PPR, następnie – PZPR. Ibidem, sygn. IPN-Rz- 0085/112, Akta osobowe Stanisława Pietruchy; *Twarze bezpieki...*, s. 311.

¹⁵ Jedynie w latach 1981-84 w związku z przejściem przez pion IV SB zadań związanych z ochroną operacyjną sfery gospodarki żywnościowej (chodziło przede wszystkim o zwalczanie NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych) liczebność Wydziału IV KW MO/WUSW w Krośnie przekraczała 30 funkcjonariuszy. Od początku 1985 r. liczebność tego Wydziału kształtowała się ponownie na poziomie kilkunastu funkcjonariuszy. Przykładowo, w połowie grudnia 1985 r. w Wydziale IV SB WUSW w Krośnie zatrudnionych było 11 funkcjonariuszy. Oprócz naczelnika ppłk. J Szybki i jego zastępcy kpt. T. Łackiego byli to: ppor. Wojciech Lampart, ppor. Bogdan Adamski, kpt. Jan Wieczorek, por. Tadeusz Szydło, ppor. Zbigniew Kuszał, sierż. Barbara Sokołowska, kpt. Stanisław Grabiec, ppor. Józef Zych, st. sierż. Lucyna Zajdel – zob. *Ibidem*, sygn. IPN_Rz-01/379, Stan etatowy Wydziału IV SB, *Ocena stanu dyscypliny, postaw etyczno-moralnych i światopoglądowych pracowników Wydziału IV WUSW w Krośnie z 16 XII 1985 r.*, bez paginacji.

¹⁶ AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/23, *Meldunki dzienne*, t. V, k. 225-226. „Jedenastego listopada godzina 16.00 msza św. w intencji Ojczyzny w 64 rocznicę odzyskania Niepodległości – kościół i plac przed kościołem pełen ludzi. Dzieci przez cały październik zbierały po jednym ziarnku pszenicy i składały po nabożeństwie różańcowym do ko-

wo nie zorganizowano mszy trzynastego, lecz jedenastego, by zdaniem o. Piechuty jeszcze bardziej utrwalić u ludzi pojęcie odzyskania niepodległości z „Solidarnością”. Aby bardziej ku temu przyciągnąć młodzież zobowiązano ją do przyniesienia po jednym ziarenku pszenicy, z której został upieczony opłatek na komunikanty, a te z kolei przyjęły w czasie mszy działacze miejscowej „S”¹⁷.

Z kolei w czasie mszy świętej w pierwszą rocznicę wprowadzenia stanu wojennego – w której wg meldunku SB uczestniczyło ok. 400 osób – poświęcono tablicę upamiętniającą pomordowanych w stanie wojennym robotników. Tablica przedstawiała krzyż z literą „V”, na którym umieszczona była mapa Polski z napisem *13 XII 1981 – 13 XII 1982 „poległym robotnikom – żeby Polska była Polską”*. Po mszy tablica-krzyż została zawieszona na biało-czerwonej fladze w przedsionku kaplicy Matki Bożej¹⁸.

Warto również dodać, iż za pośrednictwem ojców kapucynów udzielano pomocy finansowej dla rodzin internowanych działaczy „S”, oraz członków związku znajdujących się w ciężkiej sytuacji materialnej¹⁹. Do końca lat 80-tych organizowano także zbiórki pieniędzy dla

szyczka – z czego później siostry Klawernianki upiekły dużą hostię – dar dzieci Krosna dla Ojczyzny” – zob. *Kronika klasztoru ojców Kapucynów w Krośnie*, t. 7, s. 7.

¹⁷ *Akta osobowe oo. Kapucynów*, nie podpisana i nie zatytułowana notatka Wydziału do Spraw Wyznań UW w Krośnie z 21 XII 1982 r., dotycząca religijno-patriotycznej działalności krośnieńskich kapucynów.

¹⁸ AIPNRZ, sygn. IPN-Rz-01/23, *Meldunki dzienne*, t. V, k. 331; *Kronika klasztoru ojców Kapucynów w Krośnie*, mps, s. 9, 135, 141. Tablica ta została skradziona z przedsionka kaplicy przez „nieznanych sprawców” 29 IX 1985 r. Po mszy św. w intencji Ojczyzny w czwartą rocznicę wprowadzenia stanu wojennego, o. Piechuta poświęcił nową tablicę z takim samym napisem.

¹⁹ We wrześniu 1981 r. przewodniczący Regionalnego Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” w Krośnie – Zygmunt Zawojski, przekazał ks. Kazimierzowi Kaczorowi, proboszczowi parafii w Haczowie, 250 tys. zł. Pieniądze te miały być wydatkowane w sytuacji, gdyby członkowie „S” lub ich rodziny znalazły się w trudnej sytuacji materialnej. Ks. Kaczor rozdzielił 50 tys. zł wśród rodzin osób internowanych i zwolnionych z pracy w pierwszych miesiącach stanu wojennego, a po 100 tys. przekazał o. Janowi Cwykłowi, gwardianowi klasztoru oo. Franciszkanów w Krośnie (w marcu 1982 r.) i o. Piechucie – w sierpniu 1982 r. Obaj zakonnicy rozdzielili te pieniądze pomiędzy rodziny internowanych działaczy „S” i tych członków związku, którzy znajdowali się w trudnej sytuacji materialnej. O. Piechuta i o. Cwykiel byli w tej sprawie przesłuchiwani przez prokuratora wojewódzkiego w Krośnie 10 II 1983 r. Tylko od września 1982 r. do lutego 1983 r. parafia p.w. Świętego Krzyża przy klasztorze oo. Kapucynów przeznaczyla na pomoc ludziom dotkniętym stanem wojennym

rodzin osób skazanych na kary administracyjne za kolportaż podziemnych wydawnictw i ulotek²⁰.

Powyższe przykłady patriotycznego zaangażowania o. Piechuty bardzo szybko wyrobiły mu wśród przedstawicieli lokalnych władz komunistycznych opinię zdeklarowanego antykomunisty i sympatyka podziemnej „Solidarności”. Spowodowały też pierwsze reakcje.

Już w październiku 1982 r. prezydent Krosna Zbigniew Piotrowski wezwał o. Piechutę na rozmowę wyjaśniającą, na którą ojciec gwardian nie przybył. Wówczas Józef Chlebuś, dyrektor Wydział do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Krośnie, zwrócił się do miejscowego dziekana ks. archiprezbitera Bronisława Jastrzębskiego *o wpływanie na postępowanie ks. B. Piechuty*²¹.

Gdy i to nie przyniosło spodziewanych przez władze rezultatów, do Urzędu do Spraw Wyznań w Warszawie został wezwany o. dr Celestyn Giba, prowincjał prowincji krakowskiej oo. Kapucynów. Rozmowa jaką przeprowadzono z nim 20 grudnia 1982 r., dotyczyła – jak to określił w sporządzonej notatce pracownik tego urzędu E. Sztekker – „pozareligijnej” działalności o. Piechuty oraz o. Gustawa Tyburczego, proboszcza parafii św. Augustyna przy klasztorze oo. Kapucynów we Wrocławiu. Ojciec prowincjał bronił, rzecz jasna, obu kapłanów, aczkolwiek zdawkowo zapewnił, że przeprowadzi z nimi „rozmowy monitujące”²².

Miesiąc później, 24 stycznia 1983 r. dyrektor Józef Chlebuś, powołując się na dekret z 30 grudnia 1956 r. (o organizowaniu i obsadzaniu

ponad 200 tys. zł. (m.in. na ten cel przeznaczone był składki zbierane podczas mszy za Ojczyznę odprawianych 13 każdego miesiąca) – zob. AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/24, t. VI, k. 50, 63; *Kronika klasztoru ojców Kapucynów w Krośnie*, t. 7, s. 4-5, 13, 19.

²⁰ AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/60, *Meldunki dzienne*, 1988 r., t. 1, k. 106, 126. 30 III 1984 r. u ks. archiprezbitera B. Jastrzębskiego, proboszcza krośnieńskiej fary, odbyła się spotkanie poświęcone utworzeniu tzw. Komisji Charytatywnej, w którym uczestniczył m.in. o. Piechuta. Komisja ta zajmowała się świadczeniem pomocy finansowej i prawnej dla aresztowanych i zwolnionych z pracy działaczy i sympatyków podziemnej „Solidarności” oraz ich rodzin. Na potrzeby Komisji Charytatywnej przekazywano m.in. składki z mszy św. za Ojczyznę odprawianych co miesiąc u ojców kapucynów – zob. *Kronika klasztoru ojców Kapucynów w Krośnie*, t. 7, s. 69, 190-191.

²¹ *Akta osobowe oo. Kapucynów*, pismo J. Chlebusia do Aleksandra Wołowicza, dyrektora Zespołu do Spraw Kościoła Rzymskokatolickiego Urzędu do Spraw Wyznań w Warszawie z 12 IV 1984 r.

²² *Akta osobowe oo. Kapucynów*, bez paginacji, *Notatka z rozmowy przeprowadzonej 20 grudnia 1982 r. z ks. dr Celestynem Gibą, przełożonym Prowincji krakowskiej oo. Kapucynów*.

stanowisk kościelnych), zwrócił się w imieniu wojewody krośnieńskiego do o. prowincjała Giby o wydanie *stosownych zarządzeń w sprawie szkodliwej dla Państwa działalności Przełożonego Domu Zakonnego Ojców Kapucynów w Krośnie – ks. Bogusława Piechuty*. W piśmie tym, będącym *de facto* żądaniem odwołania o. Bogusława, powtórzono ojcu prowincjałowi, iż o. Piechuta *od początku swojej działalności, zarówno w czasie nabożeństw, prowadzonej katechezy i innych form duszpasterstwa, bardzo często wprowadzał negatywne treści o charakterze politycznym* (zaliczono do nich: msze św. w intencji Ojczyzny, krytykę stanu wojennego i działań władz, ujawnianie prawdy o zbrodni w Katyniu, wystrój kościoła)²³.

Dnia 8 kwietnia 1983 r. o godz. 23.30 jadący samochodem o. Piechuta oraz o. Józef Ochał zostali zatrzymani przez patrol milicyjny na drodze wyjazdowej z Jasła. Obaj kapucyni wracali z kilkudniowej podróży podczas której wizytowali swoich współbraci w Bytomiu, Wrocławiu, Nowej Soli, Pile i Wałczu. Milicjanci ukarali o. Bogusława mandatem, odebrali dokumenty i nakazali jechać na dziedziniec komendy wojewódzkiej MO w Krośnie. Tutaj na zakonników oczekiwał już kpt. Tadeusz Dębiec²⁴, kierownik sekcji V Wydziału IV KW MO, który bezskutecznie próbował oskarżyć ich o przewożenie ulotek²⁵.

²³ Ibidem, pismo do prowincjała oo. Kapucynów z 24 I 1983 r.

²⁴ **Tadeusz Dębiec** – ur. 11 XI 1932 r. w Ludomach pow. Oborniki, woj. poznańskie. Absolwent Technikum Handlowo-Gastronomicznego w Gnieźnie (1952 r.). W 1974 r. rozpoczął zaoczne studia w Zawodowym Studium Administracyjnym przy UJ (punkt konsultacyjny w Tarnowie), których nie ukończył (zaliczył tylko 3 semestry). W l. 1952-53 słuchacz Szkoły Oficerskiej MBP w Legionowie, której nie ukończył ze względu na trudną sytuację materialną rodziny. Do 1956 r. pracował w kopalni soli w Wapnie pow. Wągrowiec, a następnie do 1961 r. jako leśniczy w Nadleśnictwie Cisna, pow. Lesko i Nadleśnictwie Komańcza, pow. Sanok. W 1958 r. wybrany przewodniczącym Gromadzkiej Rady Narodowej w Komańczy. Od grudnia 1961 r. funkcjonariusz SB, początkowo jako oficer operacyjny referatu ds. SB w KP MO w Sanoku., a od sierpnia 1969 r. inspektor operacyjny tego referatu W 1964 r. ukończył roczną Szkołę Oficerską SB MSW w Legionowie. Od czerwca 1975 r. kierownik sekcji V Wydziału IV SB KW MO w Krośnie – od sierpnia 1983 r. kierownik Sekcji V Wydziału IV WUSW w Krośnie. Od czerwca 1985 r. zastępca szefa Rejonowego Urzędu Spraw Wewnętrznych ds. SB w Sanoku. Kolejne awanse: ppor. – 1964 r., por. 1970 r., kpt. – 1976 r., mjr – 1986 r., ppłk – 1990 r. W latach 1950-56 r. członek Związku Młodzieży Polskiej, w latach 1956-61 – Związku Młodzieży Wiejskiej, od 1959 r. członek PZPR. W kwietniu 1990 r. w związku z osiągnięciem wieku emerytalnego

Szczególnie uroczystą oprawę miała Msza św. w intencji Ojczyzny odprawiona 13 kwietnia 1983 r. Po patriotycznym kazaniu o. Piechuty, wystąpili: Zygmunt Zawojski – przewodniczący Zarządu Regionu „Podkarpacie” NSZZ „Solidarność”, który wygłosił krótkie przemówienie oraz Adam Oberc – przewodniczący Komisji Zakładowej „Solidarności” w Fabryce Akumulatorów „Polmo”. Ten ostatni, skazany na dwa lata więzienia za organizację strajku w „Polmo” w dniach 13-16 grudnia 1981 r. i zwolniony warunkowo 11 kwietnia, przekazał o. gwardianowi krzyż z chleba wykonany przez siebie w więzieniu w Hrubieszowie. Krzyż ten został poświęcony przez o. Piechutę. Już następnego dnia płk Jan Żak²⁶, zastępca komendanta wojewódzkiego

oraz ze względu na zły stan zdrowia zwolniony ze służby – zob. AIPNRz, sygn. IPNRz-Rz-0085/32, Akta osobowe Tadeusza Dębca; *Twarze bezpieki* ..., s. 141.

²⁵ O. Piechuta tak opisał to zdarzenie w kronice klasztornej: „[Dębiec] kazał nam wysiąść z samochodu. Wcześniej jednak ustaliliśmy, że na przesłuchanie pójdzie ojciec Bogusław, natomiast ojciec Józef zostanie w samochodzie, by utrudnić MO podrzucenie materiałów. Ojciec Józef został w samochodzie. Ojciec Bogusław po prawie godzinnym czekaniu został poproszony przez pana Dębca na piętro komendy wojewódzkiej. Tam przy pomocy trzech innych [funkcjonariuszy] (aby sprostać inteligencji ojca Bogusława trzeba było aż czterech milicjantów – biedni ściągnięto ich o północy z łóżek) pan Dębiec próbował dowiedzieć się skąd jedziemy. Ojciec Bogusław odmawiał odpowiedzi, żądając natomiast wyjaśnienia jakim prawem jest przesłuchiwany (żyjemy w systemie prawnego bezprawia) – po półgodzinnym sporze dowiedział się: ‘Mamy donos, że w tym samochodzie przewożone są ulotki’, po kilku minutach bezsensownej dyskusji przystąpiono do rewizji samochodu. Nie znaleziono „upragnionych ulotek. Na odchodne (godz. 2.00) pan Dębiec chciał spisać protokół, wtedy usłyszał, że ‘niech pisze swoim władzom, a ojciec Bogusław przekaze swoim władzom i parafianom’. Z bólem serca przed odjazdem ojciec Bogusław powiedział panu Dębcowi: ‘Dał się wystawić do wiatru i stracił połowę nocy’, przy okazji ojciec Józef wygarnął milicji, co o niej myśli. Warto zapamiętać pana Dębca – mieszka na terenie naszej parafii” – zob. *Kronika klasztoru ojców Kapucynów w Krośnie*, t. 7, s. 17-18.

²⁶ **Jan Żak** – ur. 5 XII 1930 r. w Brześciu Kujawskim. Absolwent wydziału zaocznego Technikum Mechanicznego w Mielcu (1960 r.). W 1966 r. ukończył Zawodowe Studium Administracyjne na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, a cztery lata później zaoczne studia na Wydziale Prawa i Administracji UJ. W 1975 r. ukończył również Wieczorowy Uniwersytet Marksizmu-Leninizmu przy KW PZPR w Rzeszowie. Od 1953 r. funkcjonariusz UB i SB. W latach 1953-54 referent Referatu I PUBP w Mielcu. Po ukończeniu rocznej Szkoły Oficerskiej MBP w Legionowie w 1955 r. referent i oficer operacyjny w Delegaturze ds. Bezpieczeństwa Publicznego w Mielcu, a od stycznia 1957 r. Referacie ds. Bezpieczeństwa KP MO w Mielcu. Następnie do 1970 r. straszy oficer i inspektor w tym Referacie. Od listopada 1970 r. I zastępca komendanta powiatowego MO ds. SB w Krośnie. Od czerwca 1975 r.

MO ds. Służby Bezpieczeństwa w Krośnie meldował do MSW: *Teksty wystąpień Z. Zawojskiego i o. B. Piechuty zostaną poddane analizie prawnej. Ponadto wobec tych osób podjęte zostaną działania represyjno-ostrzegawcze. Również planuje się opracowanie wystąpienia i wysłanie [go – K.K.] przez dyrektora Wydziału do Spraw Wyznań do prowincjała oo. Kapucynów w Krośnie [sic! – powinno być: Krakowie] z protestem przeciwko wykorzystywaniu kościoła do antypaństwowej działalności*²⁷.

Zapowiadane w tym meldunku działania zostały podjęte trzy tygodnie później po obchodach rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja. Zarówno 1 (msze w intencji „Solidarności”, robotników i ludzi pracy), jak również 3 maja nie odnotowano w Krośnie przypadków *zakłócenia ładu i porządku publicznego*²⁸. W meldunku dziennym płk. Henryk

naczelnik Wydziału II KW MO w Krośnie. Od stycznia 1981 r. zastępca komendanta wojewódzkiego MO ds. SB – od sierpnia 1983 r. zastępca szefa WUSW ds. SB w Krośnie. Od grudnia 1986 szef WUSW w Przemyślu. Z dniem 31 VII 1990 r. zwolniony ze służby na mocy rozkazu personalnego ministra spraw wewnętrznych z 13 VII 1990 r. Kolejne awanse: ppor. – 1957 r., por. – 1962 r., kpt. – 1970 r., mjr – 1975 r., ppłk – 1979 r., płk – 1982 r. W latach 1948-56 członek ZMP, od 1948 r. – PZPR; w latach 1966-68 członek Stowarzyszenia Ateistów i Wolnomyślicieli, a od 1969 r. Towarzystwa Krzewienia Kultury Świeckiej; od 1948 r. członek Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej – zob. AIPNRz, sygn. IPN-Rz-0093/47, Akta osobowe Jana Żaka; *Twarcze bezpieki ...*, s. 432-433.

²⁷ AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/24, *Meldunkiienne*, t. VI, k. 168-169; *Kronika klasztoru ojców Kapucynów w Krośnie*, t. 7, s. 18-19.

²⁸ Ibidem, k. 208, 212; W połowie czerwca miała się rozpocząć druga pielgrzymka papieska do Polski, więc komunistom zależało, aby obchody tzw. „święta pracy” oraz rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja nie miały konfrontacyjnego charakteru. 30 IV do ojca Bogusława zadzwonił oficer MO „z prośbą by nie dopuścić do demonstracji po mszy św., którą dla klasy robotniczej Krosna zapowiedzieliśmy na 10.00. Ciekawa sprawa – czytamy dalej w kronice klasztornej – ponieważ ogłosiliśmy mszę św. na godzinę 10.00 władze miejskie przenoszą pochód pierwszomajowy z godz. 10.00 na 8.00 rano. Pierwszego maja władze zachowują się grzecznie, na czas trwania mszy św. o godz. 7.00 i 8.00, wyłączają głośniki ryczące w międzyczasie – za kulturę ojciec gwardian dziękuje władzom. Msza św. dla klasy robotniczej o godz. 10.00 – pełny kościół, pełen plac i całe rondo na placu Konstytucji 3 Maja wypełnione ludźmi – ale obstawione z dala milicją i kamerami filmowymi (z naszej strony za słabe nagłośnienie)”. Z kolei 3 maja po mszy św. o godz. 18.30 w intencji Polonii i o amnestii dla więźniów politycznych wierni odśpiewali hymn, a następnie „w sali Jana Pawła młodzież z oazy przygotowała patriotyczno-religijną akademię. Na zakończenie, zebrani w ilości około 150 osób (ciasno) odśpiewali ‘żeby Polska była Polską.’” – zob. *Kronika klasztoru ojców Kapucynów w Krośnie*, t. 7, s. 20-21.

Kardaszyńskiego, zastępcy szefa komendanta wojewódzkiego MO ds. służby milicji w Krośnie z 7 V czytamy: *W dniu 6.05.1983 r. prezydent miasta Krosna [Zbigniew Piotrowski] przy udziale dyrektora Wydziału ds. Wyznań UW [Józef Chlebuś] przeprowadził rozmowę z gwardianem klasztoru oo. Kapucynów w Krośnie o. B. Piechutą na okoliczność wykorzystania przez niego ambony do antypaństwowej działalności. O. Piechuta wyjaśnił, że powodem prezentowania takiej postawy jest fakt, iż szereg problemów w polityce państwa jest dla niego niezrozumiałych i bulwersujących. Zapewnił jednak, iż w przyszłości nie będzie w głoszonych kazaniach podnosił tematyki o charakterze politycznym*²⁹.

Można przypuszczać, że zapewnienia te były efektem „gry” prowadzonej przez o. Piechutę z władzami Krosna, w związku z jego zabiegami o uzyskanie zgody na budowę punktu katechetycznego³⁰.

²⁹ Ibidem, k. 217. Wg notatki J. Chlebusia, dyrektora Wydziału do Spraw Wyznań, dzień wcześniej tj. 5 V „na zaproszenie Prezydenta Miasta Krosna tow. Z. Piotrowskiego, przekazane ustnie przez architekta miejskiego ob. J. Hanusa, ks. B. Piechuta zgłosił się do gabinetu Prezydenta w związku z planowaną budową p.k. [punktu katechetycznego] przy klasztorze oo. Kapucynów”. Ustalono, iż 6 V w obecności dyrektora Chlebusia odbędzie się rozmowa „na temat stosunków między miejscowymi władzami a ks. Piechutą”. W czasie tej rozmowy prezydent poinformował o. Piechutę, że po złożeniu odpowiednich dokumentów otrzyma zezwolenie na budowę domu katechetycznego o powierzchni nie przekraczającej 600 m². Zapewne starania o. gwardiana o uzyskanie zezwolenia na budowę tego domu, również były powodem tego, iż zarówno 1 jak i 3 maja w czasie kazania apelował on „o zachowanie spokoju” i specjalnie zwrócił się do obecnych na nabożeństwach działaczy „S”, aby „nie robili żadnych manifestacji” – zob. *Akta osobowe oo. Kapucynów*, bez paginacji, *Notatka służbowa z rozmowy przeprowadzonej przez Dyrektora Wydziału ds. Wyznań z obecności Prezydenta Miasta Krosna z ks. B. Piechutą – gwardianem klasztoru oo. Kapucynów i administratorem działającej tam jednostki kościelnej (parafii rzym.-kat.)*, Krosno, 7 V 1983 r. Por. przypis 17.

³⁰ Świadczą o tym chociażby kolejne homilie wygłoszone przez o. Piechutę i o. Świebodę w maju 1983 r. Np. w kazaniu podczas mszy św. 22 maja o. Piechuta powiedział m.in.: „W czasie II wojny światowej, gdy więziono, męczono, zabijano – zbito, podobnie jak u Chrystusa, tylko ciało, a duch pozostał i był coraz silniejszy. Tak było i jest obecnie. W ostatecznym rozrachunku ci, którzy zostali pozornie zwycięstwami, bo zabili przeciwnika, okazują się przegranymi, ponieważ nie można zabić i uwięzić myśli oraz poglądów”. Podobnie było w następnych miesiącach podczas mszy za Ojczyznę. Również w maju 1983 r. funkcjonariusze IV wydziału KW MO „w toku działań operacyjnych” uzyskali informację, iż o. Piechuta „podczas ostatnich lekcji religii z młodzieżą LO w Krośnie, inspirował ją do rezygnacji z wyjazdu na kolonie letnie do NRD. Stwierdził przy tym, cyt.: ‘Tatarzy brali ludzi w jasyr siłą, a wy zamierzacie pójść w jasyr dobrowolnie’. W związku z powyższym kilkakrotnie zapowiadano przeprowadzenie z o. Piechutą „rozmowy ostrze-

Po obchodach trzeciej rocznicy podpisania Porozumień Sierpniowych, o. Bogusław Piechuta został zaliczony – obok księży Adama Sudoła proboszcza parafii Przemienienia Pańskiego w Sanoku oraz Stanisława Kołtaka i Stanisława Marczaka, proboszcza i wikarego parafii św. Stanisława w Jaśle – do grupy zdecydowanych przeciwników władzy wśród duchowieństwa z terenu województwa krośnieńskiego. Właśnie tych czterech kapłanów wymienił Tadeusz Kruk, wojewoda krośnieński w swoim piśmie z 21 września 1983 r. do abp. Bronisława Dąbrowskiego, sekretarza Episkopatu Polski, jako odpowiedzialnych za *przypadki politycznej działalności o treściach destruktywnych, podsycających napięcia społeczne* w ich kościołach. Wobec o. Piechuty wojewoda sformułował następujący zarzut: *nawiązuje często do ostatnich lub odległych wydarzeń politycznych o dwuznacznej wymowie, podając przy tym komentarz własny o negatywnych treściach społeczno-politycznych, a często atakujący nie tylko władze PRL, ale i władze krajów zaprzyjaźnionych*. W zakończeniu swego listu wojewoda prosił abp. Dąbrowskiego o podjęcie wobec wymienionych księży *stosownych działań celem wyeliminowania takich poczynań w przyszłości*³¹. Płk. Henryk Kardaszynski, wówczas już zastępca szefa Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych ds. MO w Krośnie, informując o tym gabinet ministra spraw wewnętrznych, w swoim meldunku dziennym z 23 września stwierdził, iż księża ci objęci są *aktywną kontrolą operacyjną*³².

gawczej” – zob. AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/24, *Meldunkiienne*, t. VI, k. 219, 235-236, 244, 282; t. VI, k. 18, 73, 108. Pismo w sprawie budowy domu katechetycznego o. gwardian wystosował do prezydenta Krosna 11 X 1982 r. Po ponad dziesięciu miesiącach, 16 VIII 1983 r. Wydział Gospodarki Terenowej Urzędu Miejskiego w Krośnie wydał wreszcie decyzję, zezwalającą na budowę domu katechetycznego przy klasztorze oo. Kapucynów. Wmurowania aktu erekcyjnego oraz poświęcenia wznoszonego budynku – Ośrodka Duszpasterskiego im. o. Pio – dokonał 10 XII 1984 r. Generał Zakonu o. Flavio Roberto Carraro. Niespełna rok później, w październiku 1985 r. w niewykończonym jeszcze budynku zorganizowano po raz pierwszy Tydzień Kultury Chrześcijańskiej – zob. AIPNRz, sygn. IPN-Rz-62/141, Akta osobowe dotyczące ojców kapucynów w Krośnie, bez paginacji, pismo o. gwardiana B. Piechuty z 11 X 1982 r.; decyzja Urzędu Miejskiego-Wydziału Gospodarki Terenowej z 16 VIII 1983 r.; *Kronika klasztoru ojców Kapucynów w Krośnie*, t. 7, s. 98-99, 138.

³¹ *Akta osobowe oo. Kapucynów*, bez paginacji, list wojewody krośnieńskiego do abp. B. Dąbrowskiego z 21 IX 1983 r.

³² AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/25, *Meldunkiienne*, t. 7, k. 146-147.

W październiku 1983 r. o. Bogusław Piechuta został figurantem³³ sprawy operacyjnego rozpracowania (SOR)³⁴ opatrzonej kryptonimem „Opiekun” (nr ew. KS-5811), którą prowadził Wydział IV WUSW w Krośnie. W ramach tej sprawy operacyjnej funkcjonariusze SB rozpracowywali „aktywną działalność przeciwko podstawowym interesom PRL” prowadzoną przez krośnieńskiego gwardiana. Sprawę „Opiekun” zamknięto 30 stycznia 1989 r. Niestety, rok później akta tej sprawy zostały zniszczone.³⁵ Zniszczono również teczkę ewidencji operacyjnej na księdza (TOEK) i teczkę ewidencji operacyjnej na parafię (TEOP) w ramach, których funkcjonariusze pionu IV SB gromadzili wszelkie informacje na temat „pozareligijnej” działalności o. Piechuty i parafii oo. kapucynów³⁶.

Możemy więc tylko w sposób pośredni odtworzyć mechanizm działań operacyjnych Wydziału IV WSUW w Krośnie przeciwko gwardianowi krośnieńskich kapucynów. Wg sporządzonej przez ten wydział we wrześniu 1987 r. *Informacji dotyczącej działalności ks. zak. O. Bogusława Piechuty – gwardiana klasztoru oo. Kapucynów w Krośnie*, do działań tych należały:

- rozmowy „profilaktyczno-ostrzegawcze” przeprowadzane przez funkcjonariuszy SB pionu IV oraz przedstawicieli lokalnych władz administracyjnych (dyrektora Wydziału do Spraw Wyznań i prezydenta Krosna);
- zakaz wyjazdu poza granice Polski (kilkakrotnie o. Piechuta nie otrzymywał paszportu na wyjazd do Rzymu – m.in. w czerwcu 1986 r. i w lipcu 1988, gdy organizował młodzieżowe pielgrzymki);
- działania operacyjne realizowane poprzez posiadaną siatkę tajnych współpracowników (TW) SB;

³³ Figurant - osoba rozpracowywana przez SB w ramach jakiejś sprawy operacyjnej.

³⁴ Sprawa operacyjnego rozpracowania (SOR) – jedna z kategorii spraw operacyjnych. SB wszczyła ją, gdy stwierdziła dokonanie jakiegoś „czynu przestępczego”, uzyskała informację o podjęciu przez daną osobę lub grupę osób „wrogiej działalności” lub też przygotowań do takiej działalności.

³⁵ *Ibidem*, informacje na podstawie kartoteki odtworzeniowej b. Wydziału „C” WUSW w Krośnie;

³⁶ Celowość prowadzenia teczek ewidencji operacyjnej księży kwestionowała tajna notatka Departamentu IV MSW z 20 VII 1989 r. Wskazywano w niej, „aby w pierwszej kolejności zaniechać prowadzenia i zlikwidować tecki TEOK” – zob. Notatka dot[yczy]: dokumentacji operacyjnej Departamentu IV i pionu IV, Warszawa 20 VII 1989 r., [w:] *Metody pracy operacyjnej...*, s. 590-591.

- rejestrowanie (nagrywanie) i „dokonywanie ocen prawnych” homilii i innych wystąpień przez pracowników Wydział Śledczego KW MO (WUSW) w Krośnie oraz zainstalowanie podsłuchu telefonicznego³⁷.

Ponadto na różne sposoby utrudniano o. gwardianowi bieżącą działalność duszpasterską (np. w czerwcu 1987 r. na polecenie SB krośnieński PKS odmówił mu udostępnienia autobusu na wyjazd parafian na spotkanie z Papieżem w Tarnowie) oraz wysyłano do niego anonimowe listy z pogrózkami³⁸. Inną formą działań operacyjnych aparatu bezpieczeństwa przeciwko o. Piechucie było również inspirowanie czynności administracyjnych, których celem miało być wymuszenia na władzach kościelnych jego odwołanie z funkcji gwardiana klasztoru oo. Kapucynów w Krośnie. Podobnym działaniom w ramach sprawy operacyjnego rozpracowania krypt. „Mandaryn” Wydział IV WUSW poddał osobę o. Ryszarda Ślebody. Niestety, również i w tym przypadku akta sprawy zostały zniszczone.

Na podstawie zachowanych – szczątkowych – materiałów Wydziału IV SB WUSW w Krośnie można stwierdzić, że informacje na temat o. Piechuty i jego zakonnych współbraci znajdowały się w doniesieniach przynajmniej ośmiu tajnych współpracowników SB o pseudonimach: „Piotrek”, „Wisłok”, „Miron”, „Tomek”, „Wia”, „Wdowa”, „Ślimak” i „Grzegorz” oraz kontaktu operacyjnego „Ośrodek”³⁹.

³⁷ *Akta osobowe oo. Kapucynów*, bez paginacji, *Informacja dot. działalności ks. zak. Bogusława Piechuty – gwardiana klasztoru oo. Kapucynów w Krośnie, Krosno 19 IX 1987 r., Tajne*; O. Bogusław upewnił się, iż ma telefon na podsłuchu, gdy 22 IV 1985 r. „przypadkowo podczas rozmowy włączyła się komenda MO w Krośnie – widocznie ktoś z niewtajemniczonych [funkcjonariuszy SB] odezwał się słysząc dzwonek. O pomyłce w wykręcaniu numerów nie mogło być mowy.” Warto w tym miejscu odnotować jeszcze inny incydent z tego roku. W styczniu podczas wizyty duszpasterskiej (kolędy) w domu niejakiego Drzymalskiego, funkcjonariusza MO, jego żona podczas rozmowy z o. gwardianem włączyła magnetofon w celu nagrania jego wypowiedzi. Uczyniła to jednak tak nieudolnie, że o. Bogusław natychmiast się zorientował – zob. *Kronika klasztoru ojców Kapucynów w Krośnie*, t. 7, s. 107, 120.

³⁸ AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/62, *Meldunki dzienne*, 1987 r., k. 159; *Kronika klasztoru ojców Kapucynów w Krośnie*, t. 7, s. 107-108.

³⁹ Kontakt operacyjny (KO) – od 1970 r. niższa kategoria agentury, podlegająca rejestracji. W pionie wywiadu odpowiednik tajnego współpracownika. Kontakt obywatelski pozwalał na omijanie zakazu werbowania członków PZPR.

⁴⁰ Przynajmniej dwóch spośród tych tajnych współpracowników – „Wisłok” i „Robert” – było księżmi katolickimi. TW „Wisłok” został pozyskany do współpracy 6 VI

Rozpracowywaniem krośnieńskich kapucynów zajmował się m.in. st. inspektor Wydziału IV SB (od listopada 1988 r. zastępca naczelnika tego wydziału) por./kpt. Stanisław Grabiec⁴¹.

Dnia 6 marca 1984 r. o. Piechuta przez ponad trzy godziny był przesłuchany w siedzibie WUSW przez kpt. T. Dębca. W trakcie przesłuchania m.in. skrytykował on ordynację wyborczą do rad narodowych oraz ostatnie represje wobec działaczy podkarpackiej „Solidarności”⁴².

Od marca 1984 r. Wydział Śledczy SB WUSW oraz Prokuratura Wojewódzka w Krośnie prowadziły śledztwo przeciwko o. Ryszardowi Ślebodzie. Zarzucano mu „udział w nielegalnym związku; uczestnictwo w sporządzaniu, a następnie przechowywaniu w celu rozpowszechniania antypaństwowych wydawnictw zawierających fałszywe wiadomości oraz łączących i wyszydzających ustrój i naczelne organy PRL; podejmowanie powyższych działań w celu wywołania niepokoju publicznego”⁴³. Od chwili bowiem przyjazdu do Krosna latem 1982 r. o. Ryszard zaangażował się w działalność opozycyjną. W 1983 r. udostępnił działaczom krośnieńskiej „Solidarności” swoją maszynę do pisania. Była ona wykorzystywana do przygotowania matryc „*Solidarności Podkarpackiej*” – biuletynu informacyjnego Tymczasowej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność” Regionu Podkarpacie. Matryce te były zresztą przechowywane przez o. Ryszarda w pomieszczeniach klasztornych. W celi o. Ryszarda odbywały się również spotkania działaczy „Solidarności”, a on sam aktywnie uczestniczył w kolportażu wspomnianego biuletynu. 6 marca 1984 r.

1977 r. przez płk J. Szybkę, zaś TW „Roberta” zwerbował 25 V 1984 r. mł. chor. Marian Belczyk; AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/43, Dziennik korespondencyjny Wydziału IV WUSW Krosno (styczeń-wrzesień 1985), k. 5; sygn. IPN-Rz-01/44, Dziennik korespondencyjny Wydziału IV WUSW Krosno (wrzesień 1985-maj 1986), k. 107, 151, 171; Dziennik korespondencyjny Wydziału IV WUSW Krosno (styczeń-wrzesień 1987), 65, 69, 105, 111, 189; informacje na podstawie kartoteki odtworzonej b. Wydziału „C” WUSW w Krośnie.

⁴¹ Por. przypis 12.

⁴² AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/26, *Meldunki dzienne*, t. VIII, k. 99-100; *Akta osobowe oo. Kapucynów*, bez paginacji, *Charakterystyka działalności gwardiana klasztoru oo. Kapucynów w Krośnie o. Bogusława Piechuty od grudnia 1983 r., Krosno 15 III 1984 r.*; *Kronika klasztoru ojców Kapucynów w Krośnie*, t. VII, s. 66. W kronice klasztornej ów kpt. T. Dębiec określony został jako „*wyjatkowa szuja i przewrotny człowiek*”.

⁴³ Ibidem, sygn. IPN-Rz-00167/1, notatka Biura Śledczego MSW z kwietnia 1984 r., k. 92-93.

o. Śleboda został przesłuchany w Prokuraturze Wojewódzkiej w charakterze świadka *na okoliczność posiadania maszyny do pisania, na której wg ekspertyz pisma były wykonane matryce do pisania biuletynów R[egionalnej] K[omisji] W[ykonawczej] NSZZ „Solidarność” Regionu Podkarpacie oraz na której w/w w czasie stanu wojennego sporządzał pisma do gen. Jaruzelskiego z prośbą o ponowne internowanie*. Przesłuchiwał go wiceprokurator Tadeusz Górski, któremu towarzyszył naczelnik Wydziału Śledczego WUSW mjr Zdzisław Gorczyca⁴⁴. O bezkompromisowej postawie o. Ślebody może świadczyć fakt, iż *na żadne z zadawanych mu pytań przez prokuratora nie udzielił odpowiedzi. Nie podpisał również protokołu przesłuchania*⁴⁵. Ponownie o. Ryszard był przesłuchiwany 30 kwietnia. Wiceprokurator Górski odczytał mu najpierw fragmenty obciążających go zeznań działaczy krośnieńskiej „Solidarności: Stanisława Guzika, Henryka Kuligi i Andrzeja Kozioła. Gdy o. Ryszard odmówił ustosunkowania się do nich, prokurator doprowadził do konfrontacji zakonnika z wymienionymi działaczami. O. Śleboda konsekwentnie odmówił jednak złożenia jakichkolwiek zeznań i wyjaśnień.⁴⁶ Górski i Gorczyca zastanawiali się

⁴⁴ **Zdzisław Gorczyca** – ur. 25 XI 1939 r. w Krośnie. Absolwent Technikum Włókienniczego w Krośnie (1958 r.). W 1977 r. ukończył studia na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego. W 1981 r. ukończył również Wieczorowy Uniwersytet Marksizmu-Leninizmu przy KW PZPR w Krośnie. Od lutego 1962 r. funkcjonariusz MO, początkowo w Referacie Operacyjno-Dochodzeniowym KP MO w Krośnie. Po ukończeniu dwuletniej Szkoły Oficerskiej MO w Szczytnie przeniesiony z dniem 1 XI 1966 r. do KW MO we Wrocławiu na stanowisko inspektora Wydziału Dochodzeniowo-Śledczego. Od listopada 1969 r. inspektor, a od lipca 1972 r. kierownik Sekcji Kryminalnej w Wydziale Dochodzeniowo-Śledczym KW MO w Opolu. Od 1 VII 1976 r. zastępca naczelnika Wydziału Śledczego SB KW MO w Opolu. Po trzech latach przeniesiony do Krosna, gdzie z dniem 1 IX 1979 r. zastał naczelnikiem Wydziału Śledczego SB KW MO. Od lipca 1983 r. naczelnik Wydziału Śledczego SB WUSW w Krośnie. Kolejne awanse: ppor. – 1966 r., por. – 1969 r., kpt. – 1973 r., mjr – 1980 r., ppłk – 1984 r. Zweryfikowany negatywnie i zwolniony ze służby z dniem 31 VII 1990 r. Od 1957 r. członek ZMS, od 1965 r. – PZPR. – AIPNRz, sygn. IPN-Rz-0085/48, Akta osobowe Zdzisława Gorczycy.

⁴⁵ AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/26, *Meldunki dzienne*, t. VIII, k. 99-100; *ibidem*, sygn. IPN-Rz-00167/1, t. 5, Protokół przesłuchania o. Ryszarda Ślebody z 6 III 1984 r., k. 91; *Kronika klasztoru ojców Kapucynów w Krośnie*, t. VII, s. 66. 8 IV 1982 r. o. Śleboda wysłał list do przewodniczącego WRON gen W. Jaruzelskiego z prośbą o internowanie jego zamiast działacza „Solidarności”, ojca dwójki dzieci.

⁴⁶ AIPNRz, sygn. IPN-Rz-00167/1, t. 5, protokół przesłuchania o. Ryszarda Ślebody z 30 IV 1984 r.; *Kronika klasztoru ojców Kapucynów w Krośnie*, t. VII, s. 71.

wówczas, czy z powodu takiej postawy nie zastosować wobec krośnieńskiego kapucyna środka zapobiegawczego w postaci aresztu tymczasowego, ale po konsultacji z Biurem Śledczym MSW i Prokuraturą Generalną odstąpili od tego zamiaru. Śledztwo zostało ostatecznie zakończone 26 czerwca 1984 r. Aktem oskarżenia, obok o. Ślebody oraz głównego podejrzanego Józefa Barana, organizatora struktur podziemnej „Solidarności na terenie województwa krośnieńskiego, zostało objętych jeszcze 8 osób⁴⁷. 24 lipca 1984 r. Sąd Wojewódzki Wydział II Karny w Krośnie na mocy ustawy o amnestii z 21 lipca 1984 r. umorzył postępowanie karne w stosunku do wszystkich oskarżonych⁴⁸.

Tymczasem 23 III 1984 r. Tadeusz Kruk zwrócił się do prowincjała zakonu oo. Kapucynów o. dr Celestyna Giby o usunięcie ze stanowiska gwardiana o. Piechuty. Uzasadniając to żądanie wojewoda krośnieński pisał: *Pomimo tych rozmów [z dyrektorem Wydziału do Spraw Wyznań i z funkcjonariuszami WUSW – K.K.] ks. B. Piechuta nie zmienił swojego postępowania i w dalszym ciągu w kazaniach i publicznych wystąpieniach zawarł treści szkodliwe dla Państwa, o charakterze politycznym. W dekoracji obiektu sakralnego nadzorowanego przez ks. B. Piechutę stosują się elementy nie mające nic wspólnego z działalnością duszpasterską. W związku z powyższym dalsze sprawowanie funkcji zakonnych i kościelnych przez ks. B. Piechutę jest niewskazane, gdyż przyczynia się do siania niezgody narodowej i podburzania miejscowego społeczeństwa przeciwko istniejącemu w PRL porządkowi prawnemu.* Pisma o tej samej treści wysłano również do sekretarza Episkopatu Polski i Kurii Biskupiej w Przemyślu⁴⁹.

Ojciec prowincjał uznał żądanie wojewody krośnieńskiego za bezzasadne, zarówno z świetle prawa cywilnego jak i kanonicznego. Odpowiadając na nie w piśmie z 4 kwietnia 1984 r. zwrócił uwagę, iż w przypadku stanowisk zakonnych nie ma zastosowania dekret z 30 grudnia 1956 r. (o obsadzaniu stanowisk kościelnych). Natomiast

⁴⁷ Byli to: Stanisław Guzik, Józef Szul, Henryk Kuliga, Lesław Olesiński, Andrzej Koziół, Czesław Grzelczyk, Bolesław Stasz i Kazimierz Bryś.

⁴⁸ AIPNRz, sygn. IPN-Rz-00167/1, t. 5, Akt oskarżenia przeciwko Józefowi Baranowi i innym z 26 VI 1984 r., k. 154-172; Postanowienie Sądu Wojewódzkiego – Wydział II Karny w Krośnie z 24 VII 1984 r., k. 181; postanowienie o umorzeniu śledztwa z 24 VII 1984 r., k. 184.

⁴⁹ *Akta osobowe oo. Kapucynów*, bez paginacji, Decyzja z 23 III 1984 r.; AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/26, *Meldunki dzienne*, t. 8, k. 130.

zgodnie z regułą zakonną oo. Kapucynów prowincjał nie ma prawa usuwać mianowanych przez siebie przełożonych domu zakonnego. Co najwyżej mógłby mu *wytoczyć proces kanoniczny przed najwyższym Przełożonym Zakonu*, ale musiałyby mieć do tego bardzo ważne powody kanoniczne. W zakończeniu swego listu o. Giba zauważa, iż w zakonie kapucynów urzędy przełożenińskie są ważne na okres trzech lat, który w przypadku o. Piechuty kończy się za rok. *Tym samym* – konkluduje ojciec prowincjał – *sprawa jego przełożenia upadnie na mocy samego prawa*⁵⁰. Jak widać o. Giba wystąpił w obronie krośnieńskiego gwardiana, dając – taktycznie, jak się miało wkrótce okazać – do zrozumienia władzom wojewódzkim, że być może za rok nie mianuje o. Piechuty na kolejne 3 lata przełożonym klasztoru w Krośnie.

Pismo ojca prowincjała, które w krośnieńskim Wydziale do Spraw Wyznań potraktowano jako odwołanie od decyzji wojewody Kruka, zostało 12 kwietnia 1984 r. przesłane do Aleksandra Wołowicza, dyrektora Zespołu do Spraw Kościoła Rzymskokatolickiego Urzędu do Spraw Wyznań w Warszawie⁵¹. 7 listopada 1984 r. Wołowicz uchylił decyzję wojewody krośnieńskiego o odwołaniu o. Piechuty i przekazał sprawę do ponownego rozpatrzenia Wydziałowi do Spraw Wyznań UW w Krośnie. W uzasadnieniu uznał on argumentację o. prowincjała, iż w świetle dekretu z 30 grudnia 1956 r. *brak jest podstaw prawnych do żądania usunięcia duchownego z zajmowanego stanowiska zakonnego*⁵².

Krośnieńskim komunistom i funkcjonariuszom SB z Wydziału IV WUSW nie pozostało, więc nic innego, jak czekać do następnego roku i liczyć, iż ojciec prowincjał nie powierzy o. Piechucie funkcji gwardiana na następne trzy lata. Trzeba przyznać, że czekali cierpliwie, skrzętnie dokumentując pozyskiwane w ramach spraw „Opiekun” i „Mandaryn” dalsze przykłady „antypaństwowej działalności” o. Piechuty oraz o. Ślebody.

Dużym rezonansem, nie tylko w Krośnie ale w całej Polsce, odbiły się listy o. Piechuty i o. Ślebody ze stycznia i lutego 1985 r. do ministerstwa łączności z prośbą o wydanie zezwolenia na działalność kato-

⁵⁰ *Akta osobowe oo. Kapucynów*, bez paginacji, list o. prowincjała do wojewody krośnieńskiego z 4 IV 1984 r.

⁵¹ *Ibidem*, pismo J. Chlebusia do Aleksandra Wołowicza, dyrektora Zespołu do Spraw Kościoła Rzymskokatolickiego Urzędu do Spraw Wyznań w Warszawie z 12 IV 1984 r.

⁵² *Ibidem*, decyzja Urzędu do Spraw Wyznań z 7 XI 1984 r.

lickiej rozgłośni radiowej. Oczywiście odpowiedź ministerstwa była odmowna, a sam pomysł krośnieńskich kapucynów spotkał się z gwałtowną krytyką rzecznika rządu J. Urbana⁵³. Spośród innych inicjatyw o. Bogusława, które wzbudziły zaniepokojenie władz oraz zainteresowanie SB należy wymienić przede wszystkim powołanie Duszpasterstwa Ludzi Pracy oraz organizowanie corocznych Tygodni Kultury Chrześcijańskiej⁵⁴.

W kwietniu 1985 r. o. Piechuta i o. Śleboda zostali umieszczeni na dwóch pierwszych miejscach na liście księży z terenu województwa krośnieńskiego *szczególnie niebezpiecznych, podlegających aktywnemu rozpracowaniu operacyjnemu w okresie wzrostu zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa Państwa i wojny*, opracowanej przez kpt. Tadeusza Łackiego, zastępcę naczelnika Wydziału IV WUSW w Krośnie i zatwierdzonej przez ppłk Józefa Szybkę, naczelnika tego wydziału. Spośród 16 księży umieszczonych na tej liście, obaj krośnieńscy kapucyni wraz z pięcioma innymi kapłanami⁵⁵ *popierającymi dalej ekstremę „Solidarności” i „wykorzystującymi ambonę do celów politycz-*

⁵³ G. Gościński, *Opozycja na Podkarpaciu...*, s. 100-10; AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/28, *Meldunki dzienne*, t. X, k. 179. W meldunku dziennym z 24 IV 1985 czytamy: „księża z klasztoru oo. kapucynów w Krośnie na tablicy o wymiarach 170x50 cm przed wejściem do kościoła na ogrodzonym placu przykościelnym umieścili następujące informacje i zdjęcia: fotokopię tekstu nn autora dot. działalności rozgłośni radiowej oo. kapucynów w świecie (we Włoszech i Brazylii); tekst podania o. Piechuty i o. Ślobody do ministra łączności o wyrażenie zgody na działalność rozgłośni „Krosno”; cytaty z konferencji prasowej ministra Urbana dot. w/w podania”.

⁵⁴ Duszpasterstwo Ludzi Pracy przy parafii oo. Kapucynów powstało po uroczystościach barbórkowych w 1986 r. Od następnego roku uczestniczyło ono w pielgrzymkach Ludzi Pracy do Częstochowy. Natomiast w ramach organizowanych od 1984 r. Tygodni Kultury Chrześcijańskiej, oraz w innych imprezach religijno-patriotycznych, prelekcje w sali o. Pio w Ośrodku Duszpasterskim wygłaszali m.in. Antoni Lenkiewicz, Stefan Wilkanowicz, ks. Jan Umiński, Leszek Moczulski, a w wieczorach poetyckich udział brali aktorzy: Hanna Skarżanka, Anna Nehrebecka, Aleksandra Dmochowska, Katarzyna Łaniewska, Wiesława Kwasowska, Barbara Chorawianka, Mieczysław Voit, Marek Zawadzki oraz piosenkarz Piotr Szczepanik – zob. AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/27, *Meldunki dzienne*, t. IX, k. 104; Ibidem, sygn. IPN-Rz-01/31, *Meldunki dzienne*, t. 13, k. 186, 212; Ibidem, sygn. IPN-Rz-01/62, *Meldunki dzienne*, 1987, k. 314; Ibidem, sygn. IPN-Rz-01/60, *Meldunki dzienne*, 1988 r., t. 2, k. 171; *Kronika klasztoru ojców Kapucynów w Krośnie*, t. 7, s. 67, 149, 161, 179, 185, 188; G. Gościński, *Opozycja na Podkarpaciu...*, s. 101.

⁵⁵ Byli to: ks. Tadeusz Posobiec z Jasionki, ks. Stanisław Marczak z Jasła, ks. Kazimierz Kaczor z Haczowa, ks. Stanisław Kołtak z Jasła i ks. Józef Rosiek z Krosna.

nych”, zostali uznani za wyjątkowo groźnych dla ustroju PRL i przeznaczeni do internowania. Również sam budynek klasztoru kapucynów w Krośnie ze względu na swoje usytuowanie i walory architektoniczne budził niepokój esbeków i zaliczony został do 17 obiektów klasztornych męskich i żeńskich możliwych do opanowania przez przeciwnika do celów służących agresorom (sic!)⁵⁶.

Tymczasem wojewoda Kruk w kolejnym piśmie do o. dr C. Giby z 14 czerwca 1985 r. – nazajutrz po kolejnej mszy św. w intencji Ojczyzny, podczas której kazanie wygłosił o. Śleboda – powtórzył swoje zarzuty przeciwko obu zakonnikom i prosił o podjęcie stosownych działań. Pięć miesięcy później, 15 listopada pismo o podobnej treści Kruk wysłał do nowego prowincjała oo. Kapucynów o. Jerzego Pająka, informując go, iż o. Piechuta w dalszym ciągu prowadzi działalność naruszającą interes państwa i obowiązujący porządek prawny. [...] szczególne nasilenie tych działań nastąpiło w dniu 13 X br. W dniu tym zorganizowano uroczystą mszę za Ojczyznę, w której wzięli udział byli działacze NSZZ „Solidarność”. Na terenie kościoła wywieszono ulotki o treściach nawołujących do bojkotu wyborów do Sejmu (np. zawierające stwierdzenia: „Głosując wybierasz: głód, nędzę, terror”). Kruk miał pretensje do o. prowincjała, iż mimo upływu trzech lat, o. Piechuta nadal pełni funkcję gwardiana, i poinformował go, że zwrócił się w tej sprawie do Adama Łopatki ministra-kierownika Urzędu do Spraw Wyznań. List tej samej treści co do o. prowincjała, wysłał wojewoda do abp. B. Dąbrowskiego⁵⁷.

Ojciec prowincjał J. Pajak w stanowczy i zdecydowany sposób wystąpił w obronie krośnieńskiego gwardiana. W piśmie z 10 XII 1985 r.

⁵⁶ AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/404, t. 2, Dokumentacja MOB. Wydział IV WUSW w Krośnie, bez paginacji, *Krosno, 5 IV 1985 r. „S”*. Tajne spec. znac. Ocena zagrożenia i zadania z punktu widzenia zakresu działania Wydz. IV; Wykaz osób szczególnie niebezpiecznych podlegających aktywnemu rozpracowaniu operacyjnemu w okresie wzrostu zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa Państwa i wojny.

⁵⁷ Akta osobowe oo. Kapucynów, bez paginacji, pisma wojewody krośnieńskiego do prowincjała oo. Kapucynów z 14 VI i 15 XI 1985 r.; pismo wojewody krośnieńskiego do A. Łopatki, kierownika Urzędu do Spraw Wyznań; AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/28, *Meldunki dzienne*, t. X, k. 249. W meldunku dziennym z 13 VI 1985 r. SB po raz ostatni odnotowała homilię wygłoszoną przez o. Ślebodę. Wkrótce potem na mocy decyzji swoich zakonnych przełożonych został on przeniesiony do Nowej Soli. Objął tam funkcję gwardiana i proboszcza parafii św. Antoniego przy klasztorze oo. Kapucynów, a więc w hierarchii zakonnej był to niewątpliwy awans.

– nie pozbawionym ironii wobec wojewody – informował on Kruka, iż: *Po Kapitulie Prowincjonalnej [w czerwcu 1985 r.] można było zwolnić o. Bogusława z obowiązku przełożonego domu w Krośnie. Jednak nowy Zarząd Prowincji uznał o. Bogusława Piechutę za godnego, by mu powierzyć urząd przełożenia na drugą kadencję, co jest zgodne z naszymi Konstytucjami. W naszej Prowincji nie ma tradycji rozdzielania funkcji przełożonego domu i proboszcza parafii. Dlatego, by nie rozdzielać tych funkcji, Zarząd Prowincji zostawił o. Bogusława na drugą kadencję. Na stanowisko zaś proboszcza mianuje wyłącznie kościelna władza diecezjalna. Ona też jedynie może zwolnić lub usunąć z tego stanowiska. Życzeniem ks. bp. Ordynariusza Przemyskiego [Ignacego Tokarczuka] było, aby o. B. Piechuta nadal spełniał funkcję proboszcza parafii oo. Kapucynów w Krośnie*⁵⁸.

List o. Pająka nie pozostawiał wątpliwości, iż dalsze żądania odwołania o. Piechuty nie zostaną uwzględnione przez jego przełożonych, a całą sprawę krakowski Prowincjałat oo. Kapucynów uważa za zakończoną. Przeniesiono wprawdzie latem tego roku o. Ślebodę do klasztoru w Nowej Soli, ale był to raczej awans, gdyż powierzono mu tam funkcję gwardiana i proboszcza parafii pw. św. Antoniego⁵⁹.

Na nic zdała się również interwencja A. Łopatki u abp. B. Dąbrowskiego, żądającego w piśmie z 5 marca 1986 r. „skutecznej i niezwłocznej interwencji” w sprawie o. Piechuty⁶⁰.

Miejsce o. Ryszarda Ślebody zajął przybyły do klasztoru w lipcu 1985 r. o. Zdzisław Duma (ur. 1957 r.). Bardzo szybko dał się on poznać jako bezkompromisowy krytyk władzy komunistycznej. Jako podejrzany „o działalność przeciw podstawowym interesom PRL” o. Duma został w kwietniu 1988 r. figurantem sprawy operacyjnego rozpracowania (SOR) krypt. „Następca” (nr rej. KS-10562). Funkcjonariuszem SB prowadzącym tę sprawę był plut. Henryk Bałon, inspektor Wydziału IV SB. Realizację sprawy „Następca” zakończono

⁵⁸ *Akta osobowe oo. Kapucynów*, bez paginacji, pismo prowincjała oo. Kapucynów wojewody krośnieńskiego z 10 XII 1985 r.

⁵⁹ G. G o ś c i ń s k i, *Opozycja na Podkarpaciu...*, s. 101.

⁶⁰ *Akta osobowe oo. Kapucynów*, bez paginacji, pismo A. Łopatki do abp. B. Dąbrowskiego z 5 III 1986 r.

w styczniu 1990 r. i podobnie jak w przypadku spraw operacyjnych „Opiekun” i „Mandaryn”, jej akta zniszczono⁶¹.

W listopadzie 1986 r. ojciec Bogusław padł ofiarą zainspirowanej przez SB prowokacji, polegającej na nieudanej próbie oskarżenia go o pobicie ucznia jednej z krośnieńskich szkół. 6 listopada w domu katechetycznym – w sali ojca Pio – ojcowie kapucyni zorganizowali projekcję filmu „Quo vadis”. *Przyszła olbrzymia liczba ludzi – czytamy w kronice klasztornej – tak, że trzeba było rozprowadzać karty wstępu. Sala pomieści 400 osób, a przyszło ponad 1000. Ci, którzy nie otrzymali kart wstępu zachowywali się bardzo arogancko. Nie pomagały żadne wyjaśnienia i prośby. Niektórzy próbowali stosować nawet przemoc. Dziwne, że w tym wypadku nie pomógł nawet autorytet księdza. Istnieje potrzeba wychowania ludzi nawet w tej dziedzinie.* Najprawdopodobniej agresywne zachowanie (np. wchodzenie do budynku przez okna) niektórych młodych ludzi było inspirowane przez SB. W dniu następnym do siedziby WUSW w Krośnie zgłosił się niejaki Ryszard Dyląg. Wniósł on skargę, iż jego syn Jacek został rzekomo uderzony w twarz przez o. Piechutę, gdy próbował wejść do sali, w której wyświetlano film. Prokuratura Rejonowa w Krośnie wszczęła w tej sprawie śledztwo, które zostało umorzone 29 XII 1986 r.⁶².

⁶¹ AIPN Rz, informacje na podstawie kartoteki odtworzeniowej b. Wydziału „C” WUSW w Krośnie.

⁶² *Kronika klasztoru ojców Kapucynów w Krośnie*, t. 7, s. 159, 161; 7 XI 1986 r. zastępca szefa WUSW ds. SB w Krośnie płk. Jan Żak informował szefa gabinetu ministra spraw wewnętrznych: „W dniu 7 XI 1986 r. ob. Ryszard Dyląg zam. Krosno, pracownik fizyczny Krośnieńskiego Kombinatoru Budowlanego powiadomił tut. wydział śledczy, że jego nieletni syn Jacek (14 lat) został pobity przez ks. zak. o. Bogusława Piechutę – gwardiana klasztoru oo. Kapucynów w Krośnie. Ob. R. Dyląg poinformowany został, że czyn ten wyczerpuje znamiona występkę określonego w art. 182 § 1 kk i jest ścigany z oskarżenia prywatnego. Ponadto został poinformowany, że na mocy art. 50 kpk tut. wydział śledczy skieruje do prokuratury rejonowej w Krośnie wniosek o objęcie ściganiem z urzędu powyższego występkę z uwagi na uzasadniony interes społeczny”. 28 XI o. B. Piechuta został przesłuchany przez por. Wacława Góreckiego i por. Bolesława Tarnawskiego – funkcjonariuszy Wydziału Śledczego SB WUSW w Krośnie. Jak informował mjr. Krzysztof Jaworski, zastępca szefa WUSW ds. polityczno-wychowawczych: „Wymieniony do zarzucanego mu czynu nie przyznał się. Podczas przesłuchania jego zachowanie nie budziło zastrzeżeń. Akta sprawy przekazane zostały do decyzji prokuratora”. O. Bogusławowi postawiono zarzut, iż 6 XI tego roku podczas organizowanej przez oo. Kapucynów w punkcie katechetycznym projekcji filmu „Quo vadis”, „uderzył ręką w twarz nieletniego Jacka Dyląga i w ten

Szczególne miejsce w walce z Kościołem w PRL zajmował (utworzony w kwietniu 1950 r.) mający rangę ministerstwa Urząd do Spraw Wyznań⁶³. Jego agendy terenowe – Wydziały do Spraw Wyznań znajdowały się na szczeblu wojewódzkim przy Prezydiach Wojewódzkich Rad Narodowych, a po reformie administracyjnej w 1975 r. – w Urzędach Wojewódzkich. O poczynaniach tego Wydziału wobec osoby o. Piechuty i krośnieńskich kapucynów wspominałem już wcześniej kilkakrotnie.

Z zachowanych materiałów Wydziału do Spraw Wyznań UW w Krośnie z drugiej połowy lat 80-tych wyłania się ponury obraz działalności tej instytucji. *Program działania Wydziału do Spraw Wyznań w zakresie laicyzacji życia społecznego na rok 1986 r.* zakładał realizację następujących zadań:

- *upowszechnienie wiedzy z zakresu sytuacji wyznaniowej i stosunków Państwo-Kościół;*
- *oddziaływanie lojalizacyjne na kler i włączenie go do problemów ogólnospołecznych i środowiskowych (służyć temu miały m.in. „rozmowy okresowe z klerem funkcyjnym”);*
- *oddziaływanie na wychowanie młodzieży (czyli szeroko zakrojona akcja ateizacyjna, której realizacja miała polegać na „współdziałaniu z władzami oświatowymi w zabezpieczeniu [sic!] należytego przestrzegania organizacji katechezy” oraz „współdziałaniu z organizatorami wypoczynku młodzieży” [tj. dbaniu o to, aby w okresie*

sposób spowodował u niego obrażenie ciała w postaci obrzęku policzka lewego oraz rany tłuczonej służówki przedsonka jamy ustnej w okolicy zębów trzonowych, co spowodowało naruszenie czynności tych narządów ciała na okres trwający poniżej 7-miu dni tj. o przest. z art. 156 §2 kk”. 29 XII 1987 r. Prokuratura Rejonowa w Krośnie umorzyła dochodzenie w tej sprawie. W uzasadnieniu powołano się na opinię biegłego psychologa Barbary Jurczak – obecnej przy przesłuchaniu Jacka Dyląga i jego brata Mariusza, który miał być świadkiem zdarzenia – zdaniem której w zeznaniach obu chłopców poważne wątpliwości budziła „interpretacja faktu uderzenia” J. Dyląga przez o. gwardiana. Psycholog zwrócił również uwagę na ewentualność „zasugerowania chłopcu interpretacji wydarzeń przez ojca [Ryszarda Dyląga], który jako osoba dominująca w rodzinie w dużym stopniu uzależnienia emocjonalnie dziecko od siebie”. – zob. AIPNRz, sygn. IPN-Rz-071/159, Akta kontrolne dochodzenia przeciwko Bogusławowi Piechucie, k. 1-27; Ibidem, sygn. IPN-Rz-01/31, *Meldunki dzienne*, t. XIII, k. 179, 201; *Kronika klasztoru ojców Kapucynów w Krośnie*, t. 7, s. 161.

⁶³ Urząd do Spraw Wyznań został zlikwidowany przez sejm 23 XI 1989 r.

- ferii i wakacji wypoczywająca młodzież nie miała możliwości odbywania praktyk religijnych]);
- *przestrzeganie przepisów w sprawie organizacji punktów katechetycznych* [polegać to miało na „sukcesywnym wyrowadzaniu nauki religii z pomieszczeń szkolnych” oraz z „pomieszczeń użyteczności publicznej”];
 - *oddziaływanie na organizacje wyznaniowe* [tj. „współdziałanie” z organizacjami „katolików społecznie ostepowych” oraz „dyscyplinowanie [sic!] działalności KIK];
 - *oddziaływanie na zakony prowadzące zakłady opieki społecznej i domy dziecka* [czyli utrudnianie prowadzonej przez nie działalności charytatywnej poprzez „współdziałanie [sic!] z Wydziałem Zdrowia i Opieki Społecznej UW oraz kuratorium]⁶⁴.

W województwie krośnieńskim *przyjęto zasadę organizowania spotkań Dyrektora Wydziału do Spraw Wyznań z kierownictwem Wydziału Społeczno-Politycznego KW PZPR oraz naczelnikiem Wydziału IV WUSW, na których omawiane są bieżące problemy realizacji polityki wyznaniowej. W efekcie tych spotkań decyzje podejmowane są wspólnie* [podkreślenie – KK]⁶⁵. Trudno powiedzieć, czy takie „spotkania” były również praktykowane w innych województwach. Nie ulega natomiast wątpliwości, iż działalność kierowanego przez Józefa Chlebusia krośnieńskiego Wydziału do Spraw Wyznań, była w ewidentny sposób inspirowana przez Wydział IV WUSW w Krośnie, którego naczelnikiem do lipca 1988 r. był wspomniany już płk. Józef Szybka. Wzajemnie wymieniano się informacjami – dyrektor Wydziału do Spraw Wyznań przekazywał m.in. informacje z „rozmów okresowych” z księżmi (w 1986 r. takie rozmowy przeprowadzono ze 130 duchownymi), otrzymując od naczelnika Wydziału IV WUSW niektóre materiały operacyjne, przede wszystkim zapisy nagranych kazań i innych wystąpień „niepokornych” kapłanów⁶⁶.

⁶⁴ AIPNRz, sygn. IPN-Rz-62/13, Sprawozdania o sytuacji wyznaniowej i działalności Wydziału do Spraw Wyznań UW w Krośnie, Program działania Wydziału do Spraw Wyznań w zakresie laicyzacji życia społecznego, k. 1-2.

⁶⁵ Ibidem, Sprawozdanie o sytuacji wyznaniowej i działalności Wydziału do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w 1986 r., Krosno 29 I 1987 r., k. 16.

⁶⁶ Ibidem, sygn. IPN-Rz-62/5, Informacje [Wydziału do Spraw Wyznań] przekazane dla nr IV i KW, k. 2, Ważniejsze wydarzenia 1986 r. z pracy Wydziału do Spraw Wyznań.

Z przygotowanej przez dyrektora J. Chlebusia w lutym 1987 r. *Informacji o sytuacji wyznaniowej w województwie krośnieńskim* wynika, iż na terenie tego województwa w końcu 1986 r. było 456 duchownych rzymskokatolickich (diecezjalnych i zakonnych). Z tej liczby 35 księży zajmowało postawę pozytywną [wobec władz] a 25 negatywną. Pozostali zajmowali postawę bierną. Wśród owych 25 księży zajmujących „negatywną postawę polityczną” wyodrębniono 8 kapłanów przejawiających „szczególną aktywność”, do których zostali zaliczeni o. Bogusław Piechuta i o. Zdzisław Duma. Wspomniana „szczególna aktywność” krośnieńskiego gwardiana przejawiała się „w totalnej krytyce zasad ustrojowych PRL”⁶⁷. Tę statystykę księży Wydział do Spraw Wyznań sporządził zapewne na podstawie informacji otrzymanych z Wydziału IV WUSW⁶⁸.

⁶⁷ Ibidem, k. 11; *Informacja o sytuacji wyznaniowej w województwie krośnieńskim, Krosno 24 II 1987 r.*, k.17-18. Oprócz o. B. Piechuty i o. Z. Dumy do grupy księży uznanych za szczególnie niebezpiecznych dla ustroju PRL zaliczeni zostali: ks. Adam Sudoł, proboszcz parafii Przemienia Pańskiego w Sanoku, ks. Tadeusz Posobiec, proboszcz parafii w Jasionce, ks. Antoni Kołodziej, proboszcz parafii w Domaradzu, ks. Kazimierz Kaczor, proboszcz parafii w Haczowie, ks. Stanisław Kołtak, proboszcz parafii św. Stanisława w Jaśle, oraz ks. Jan Kulpa proboszcz ze Świącan. Wszyscy oni byli na pewno aktywnie rozpracowywani przez funkcjonariuszy SB z pionu IV w ramach którejs z spraw operacyjnych. Być może dotyczyło to wszystkich 25 kapłanów uznanych za wrogo ustosunkowanych do ustroju PRL. Jaką natomiast rolę odgrywało owych 35 księży zajmujących wobec władz komunistycznych „postawę pozytywną”, tego możemy się tylko domyślać.

⁶⁸ Z zachowanych zestawień statystycznych Wydziału „C” (tj. pionu archiwalnego) WUSW w Krośnie wynika, że liczba ewentualnych tajnych współpracowników SB wśród księży katolickich na terenie województwa krośnieńskiego mogła być w końcu 1986 r. stosunkowo wysoka. Jeśli przyjąć za wiarygodne statystyki dotyczące stanu agencji Wydziału IV WUSW w Krośnie oraz jednostek SB pionu IV w Rejonowych Urzędach Spraw Wewnętrznych (Brzozów, Jasło, Krosno, Lesko, Sanok i Ustrzyki Dolne), to na dzień 31 XII 1986 r. w województwie krośnieńskim aż 126 kapłanów miało być zarejestrowanych jako tajni współpracownicy SB (tj. ponad 27% spośród 456 wszystkich ówczesnych duchownych katolickich z terenu województwa). Wydział IV WUSW wykazywał na koniec 1986 r. 72 tajnych współpracowników wśród księży (48 diecezjalnych i 24 zakonnych), a jednostki SB pionu IV wymienionych RUSW – 54 (47 kapłanów diecezjalnych i 7 zakonnych). Wobec zniszczenia materiałów operacyjnych Wydziału IV, zestawienia te są trudne do weryfikacji, wydają się jednak zawyżone. Liczba 126 TW jest przeszło trzykrotnie większa od owych 35 kapłanów, którzy w tym samym okresie – wg Wydziału do Spraw Wyznań – mieli zajmować „postawę pozytywną” wobec władz. Należy również pamiętać, iż w przypadku kapłanów fakt rejestracji jako TW, dokonany przez funkcjonariusza SB, nie

Bezowocne okazały się dalsze interwencje w sprawie odwołania o. Piechuty podejmowane w latach 1987-88 r. przez wojewodę Kruka (pismo wojewody do sekretarza Episkopatu Polski z 12 V 1987 r.) i dyrektora Chlebusia (pisma do Edwarda Kotowskiego, dyrektora Zespołu do Spraw Kościoła Rzymskokatolickiego Urzędu do Spraw Wyznań z 21 IX i 6 X 1987 r.)⁶⁹.

Dnia 3 maja 1987 r. w klasztorze oo. Kapucynów odbyła się uroczystość poświęcenia sztandaru Regionu Podkarpacie NSZZ „Solidarność”. Został on wyhaftowany na zamówienie Duszpasterstwa Ludzi Pracy i o. Bogusława przez ss. Służebniczki Starowiejskie na podstawie zachowanej fotografii pierwotnego sztandaru, który po wprowadzeniu stanu wojennego w grudniu 1981 r. zarekwirowała SB. Uroczystość poświęcenia sztandaru zbiegła się obchodami 196 rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja. Podczas koncelebrowanej mszy św., która zgromadziła ponad 1500 wiernych homilię wygłosił o. guardian, mówiąc m.in.: *Człowiek świadomy końca swojej władzy widzi w każdym człowieku, w każdym działaniu, w każdej wypowiedzi wroga, przekraczanie kompetencji i uprawnień. Posądza o burzenie porządku społecznego i państwowego*⁷⁰.

Znamiennie brzmi fragment sporządzonej przez Wydział IV WUSW we wrześniu 1987 r. tajnej informacji dotyczącej działalności o. Piechuty, świadczący o całkowitym niepowodzeniu podejmowanych wobec niego

zawsze oznaczał podjęcie faktycznej współpracy agenturalnej. W tym samym okresie księża diecezjalni byli figurantami 19, a zakonnicy (kapłani, bracia zakonni i nowicjusze) – 16 spraw operacyjnych. – zob. AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/357, Sprawozdania z 1986 r., k. 42, *Stan i ruch tajnych współpracowników Służby Bezpieczeństwa pionu IV – Wydział IV WUSW Krosno w IV kwartale 1986 r.*, k. 43, *Stan i ruch tajnych współpracowników Służby Bezpieczeństwa pionu IV- RUSW woj. krośnieńskiego w IV kwartale 1986 r.*; ibidem, sygn. IPN-Rz-01/365, Sprawozdania spraw operacyjnych za 1986 r., k. 57, *Sprawozdania operacyjne pionu IV – założone, zakończone-zaniechane – WUSW Krosno – IV kwartał 1986 r. oraz stan na dzień 31 XII 1986 r.*, k.48, *Sprawozdania operacyjne pionu IV – założone, zakończone-zaniechane – RUSW woj. krośnieńskie – IV kwartał 1986 r. oraz stan na dzień 31 XII 1986 r.*

⁶⁹ *Akta osobowe oo. Kapucynów*, bez paginacji, pisma z 12 V 1987 r. i 21 IX 1987 r.

⁷⁰ AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/62, *Meldunki dzienne*, 1987 r., k.129; G. G o ś c i ń s k i, *Opozycja na Podkarpaciu...*, s. 101-102; *Kronika klasztoru ojców Kapucynów w Krośnie*, t. 7, s. 168. Wykonywanie sztandaru „Solidarności” do czasu jego poświęcenia utrzymywane było w ścisłej tajemnicy. Nawet 26 IV, gdy podczas ogłoszeń parafialnych zapowiadano uroczystą mszę św. na 3 maja, nie podano informacji, że odbędzie się poświęcenie sztandaru.

działań przez aparat bezpieczeństwa: *Mimo podejmowanych przedsięwzięć operacyjno-administracyjnych zmierzających do neutralizacji działań o. Bogusława Piechuty nie osiągnięto dotychczas zakładanych celów, a wręcz przeciwnie stwierdza się, że podejmowane środki wpływają na aktywizację jego osoby i wywołują u niego agresywność*⁷¹.

O. Piechuta pełnił funkcję gwardiana domu zakonnego oo. Kapucynów w Krośnie do zakończenia drugiej kadencji w 1988 r. W sierpniu tego roku został on przeniesiony do Skomielnej Czarnej, gdzie przez trzy lata był wikarym domu i parafii oo. Kapucynów p.w. Nawiedzenia NMP, a następnie przełożonym domu i proboszczem parafii. Aby jednak nie pozostawiać złudzeń, iż przeniesienie ojca Bogusława nastąpiło na skutek presji władz, ojciec prowincjał mianował nowym gwardianem w Krośnie o. Gustawa Tyburczego, w latach 1979-85 przełożonego domu zakonnego i proboszcza parafii oo. Kapucynów pw. św. Augustyna we Wrocławiu, aktywnie wspierającego działalność wrocławskiej podziemnej „Solidarności”⁷².

O. Tyburczy kontynuował patriotyczną działalność swojego poprzednika⁷³. Dnia 6 listopada 1988 r., w związku ze zbliżającą się 70-tą rocznicą odzyskania niepodległości, ordynariusz przemyski ks. bp Ignacy Tokarczuk w czasie uroczystej mszy św. poświęcił i odsłonił tablicę upamiętniającą Józefa Piłsudskiego, umieszczoną na frontonie kościoła⁷⁴.

⁷¹ *Akta osobowe oo. Kapucynów*, bez paginacji, *Informacja dot. działalności ks. zak. Bogusława Piechuty – gwardiana klasztoru oo. Kapucynów w Krośnie, Krosno 19 IX 1987 r., Tajne*.

⁷² Druga kadencja o. Piechuty skończyła się 30 VI 1988 r. Jednak jak zanotował on w kronice klasztornej, ordynariusz przemyski ks. bp. Ignacy Tokarczuk „wstrzymał przekazanie parafii do czasu rozmowy z ojcem Prowincjałem [Jerzym Pajakiem], który przebywa aktualnie w Rzymie. Zatem nie wnikając w motywy jego decyzji (albo – pragnie zwrócić uwagę na konieczność zmiany stylu pracy – albo na konieczność kontynuacji) muszę jeszcze pozostać Krośnie – najpierw do czasu przyjazdu ojca Gustawa [Tyburczego] i do czasu otrzymania przez niego jurysdykcji”. O. G. Tyburczy przyjechał do Krosna 1 VIII 1988 r. Dwa dni później odwiedził Krosno o. Prowincjał, który po spotkaniu z ks. bp I. Tokarczukiem przekazał funkcję przełożonego domu zakonnego i jednocześnie proboszcza parafii o. Gustawowi – zob. *Kronika klasztoru ojców Kapucynów w Krośnie*, t. 7, s.195-196, 202.

⁷³ O. Piechuta był później niejednokrotnie zapraszany do krośnieńskiego klasztoru do wygłoszenia okolicznościowych homilii (m.in. 4 XII 1988 r. podczas mszy św. w intencji górników w ramach Duszpasterstwa Ludzi Pracy) – zob. AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/60, *Meldunki dzienne*, 1988 r., t. 2, k. 204-205.

⁷⁴ AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/61, *Meldunki dzienne*, styczeń-grudzień 1988, k. 169-170.

W ostatnim roku istnienia PRL parafia oo. Kapucynów pw. Św. Krzyża nadal pozostawała centrum, wokół którego skupiała się działalność lokalnych środowisk opozycyjnych. To właśnie w pomieszczeniach klasztornych, 3 kwietnia 1989 r., odbyło się spotkanie przedstawicieli 18 tymczasowych komitetów zakładowych NSZZ „Solidarność” z Krosna i okolic, na którym powołano Międzyzakładową Komisję Koordynacyjną NSZZ „Solidarność”⁷⁵. Ojcowie kapucyni udzielili również istotnego wsparcia kandydatom na posłów i senatorów z ramienia Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” w czasie kampanii przed wyborami 4 VI 1989 r.⁷⁶.

Dnia 17 września 1989 r. – a więc w okresie, gdy premierem rządu od trzech tygodni był już Tadeusz Mazowiecki – w 60-tą rocznicę napaści sowieckiej na Polskę, w kościele oo. Kapucynów została odprawiona msza św. w intencji Ojczyzny, którą po raz ostatni, jak się wydaje, „operacyjnie zabezpieczali” funkcjonariusze SB. Po mszy, w której uczestniczyło ok. 500 osób, odbył się apel poległych oraz poświęcenie i odsłonięcie umieszczonej na frontonie kościoła tablicy upamiętniającej ofiary agresji Niemiec i Związku Sowieckiego na Polskę we wrześniu 1939 r.⁷⁷.

Należy zdecydowanie podkreślić, że zarówno działania operacyjne SB, jak również podejmowane przez Wydział do Spraw Wyznań przedsięwzięcia administracyjne, zmierzające do „neutralizacji” o. Bogusława Piechuty zakończyły się niepowodzeniem. Wywieranej presji nie ulegli także przełożeni zakonni krośnieńskiego gwardiana, nie godząc się na jego odwołanie z Krosna. Bez wątpienia o. Piechuta, o. Śleboda, oraz – najmłodszy z nich – o. Duma, to przykłady kapłanów katolickich, którzy w zderzeniu z ateistyczną strukturą komunistycznego państwa wytrwali w bezwzględnej wierności Prawdzie.

⁷⁵ AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/143, *Meldunki dzienne*, styczeń-czerwiec 1989 r., k. 141-142.

⁷⁶ Ibidem, k. 169. Pomoc ta polegała m.in. na umożliwieniu zbierania przed kościołem (po mszach świętych w niedzielę 30 IV oraz 3 V) podpisów pod listami kandydatów Komitetu Obywatelskiego oraz organizacji w niedzielę 7 V spotkania kandydatów z wyborcami (ok. 700 osób) w sali o. Pio w domu katechetycznym.

⁷⁷ AIPNRz, sygn. IPN-Rz-01/144, *Meldunki dzienne*, lipiec-grudzień 1989 r., k. 85; Ibidem, sygn. IPN-Rz-01/60, *Meldunki dzienne*, 1988 r., t. 2, k. 173. Okolicznościową homilię wygłosił oraz poświęcił tablicę ks. bp. Edward Frankowski, sufragan przemyski, który wcześniej kilkakrotnie był już zapraszany do Krosna przez Duszpasterstwo Ludzi Pracy (m.in. 9 XI 1988 r. w kościele oo. Kapucynów oprawił mszę św. w intencji ludzi pracy, a następnie w sali o. Pio spotkał się z przedstawicielami DLP).

Bibliografia

Archiwa

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie

- Akta osobowe dotyczące ojców kapucynów w Krośnie (sygn. IPN-Rz-62/141).
- Akta kontrolne dochodzenia przeciwko Bogusławowi Piechucie (sygn. IPN-Rz-071/159).
- Akta kontrolne śledztwa przeciwko Józefowi Baranowi i innym, t. 5 (sygn. IPN-Rz-00167/1).
- Akta osobowe funkcjonariuszy SB (sygn. IPN-Rz-0085/32, sygn. IPN-Rz-085/46, sygn. IPN-Rz-0085/48, sygn. IPN-Rz-0085/73, sygn. IPN-Rz-0085/92, sygn. IPN-Rz-0085/112, sygn. IPN-Rz-0085/154, sygn. IPN-Rz-0093/47, sygn. IPN-Rz-200/5).
- Dokumentacja MOB. Wydział IV WUSW Krosno (sygn. IPN-Rz-01/404, t. 2).
- Dzienniki korespondencyjne Wydziału IV WUSW Krosno z lat 1985-1987 (sygn. IPN-Rz-01/43, sygn. IPN-Rz-01/44, sygn. IPN-Rz-01/48).
- Meldunki dzienne do Gabinetu Ministra Spraw Wewnętrznych z lat 1982-1989 (sygn. IPN-Rz-01/23, sygn. IPN-Rz-01/24, sygn. IPN-Rz-01/25, sygn. IPN-Rz-01/26, sygn. IPN-Rz-01/27, sygn. IPN-Rz-01/28, sygn. IPN-Rz-01/60, sygn. IPN-Rz-01/61, sygn. IPN-Rz-01/62, sygn. IPN-Rz-01/143, sygn. IPN-Rz-01/144).
- Stan etatowy Wydziału IV SB WUSW Krosno (sygn. IPN-Rz-01/379).
- Sprawozdania o sytuacji wyznaniowej i działalności Wydziału do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Krośnie (sygn. IPN-Rz-62/13).
- Sprawozdania ze stanu i ruchu tajnych współpracowników SB z 1986 r. (sygn. IPN-Rz-01/357).
- Sprawozdania ze stanu i ruchu spraw operacyjnych za 1986 r. (sygn. IPN-Rz-01/365).
- Umowy o pracę osób zatrudnionych na ½ etatu w Wydziale IV WUSW Krosno (sygn. IPN-rz-01/391).

Dokumenty niepublikowane

Kronika klasztoru ojców Kapucynów w Krośnie, t. 7, mps.

Opracowania

- Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976-1989*, t. 1, Warszawa 2010.
- Gościński G., *Opozycja na Podkarpaciu w latach 1981-1989*, [w:] *Z dziejów Solidarności Podkarpackiej 1980-1990*, red. B. Adamski, Krosno 1992.
- Metody pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa wobec Kościołów i związków wyznaniowych 1945-1989*, red. A. Dziurok, Warszawa 2004.

Piotrowski P., *Struktury Służby Bezpieczeństwa MSW 1975-1990*, „Pamięć i Sprawiedliwość”, nr 1, 2003.

Twarze bezpieki w Polsce południowo-wschodniej 1944-1990. Informator personalny, red. J. Izdebski, K. Kaczmarski, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2007.

Wyrwich M., *Kapelani Solidarności 1980-1989*, t. 3, Warszawa 2009.

Żaryn J., *Dzieje Kościoła katolickiego w Polsce (1944-1989)*, Warszawa 2003.

Strony internetowe

www.kapucyni.pl

KRZYSZTOF KACZMARSKI

DZIAŁANIA SŁUŻBY BEZPIECZEŃSTWA WOBEC KLASZTORU OO. KAPUCYNÓW W KROŚNIE W LATACH 1981-1989

Streszczenie: W latach 1982-89 klasztor oo. Kapucynów w Krośnie należał do tych jednostek administracyjnych Kościoła katolickiego na terenie ówczesnego województwa krośnieńskiego, które udzielały zdecydowanego wsparcia lokalnym strukturom „Solidarności” i wokół których ogniskowała się działalność miejscowych środowisk opozycyjnych. Ojciec gwardian Bogusław Piechuta oraz jego zakonni współpracownicy: o. Ryszard Śleboda i o. Zdzisław Duma, należeli do bezkompromisowych przeciwników władzy komunistycznej. Z tego powodu byli inwigilowani i rozpracowywani przez funkcjonariuszy Wydziału IV SB WUSW w Krośnie. Autor artykułu stara się odtworzyć działania operacyjne Służby Bezpieczeństwa wobec tego klasztoru w latach 1982-1989. Pokazuje również wymierzone w tą wspólnotę zakonną działania administracyjne prowadzone przez krośnieński Wydział do Spraw Wyznań.

Słowa kluczowe: Kościół katolicki, kapucyni, Solidarność, PRL, Służba Bezpieczeństwa, rozpracowanie, Wydział do Spraw Wyznań.

THE ACTIVITIES OF THE SECURITY SERVICE AGAINST THE ORDER OF CAPUCHIN FRIARS IN KROSNO IN THE YEARS 1981-1989

Abstract: In the years 1982-89, the monastery of Capuchin Friars in Krosno was one of those administrative units of the Catholic Church in then Krosno Voivodship which unequivocally supported the local structures of Solidarity and which constituted the active centre of the local opposition. The Guardian, Fr. Bogusław Piechuta and his confreres, Fr. Ryszard Śleboda and Fr. Zdzisław Duma, were uncompromising

adversaries of the communist authorities. For this reason, they were under the surveillance of the functionaries of Department IV of the Security Service of the Ministry of Internal Affairs in Krosno. The author of the article strives to retrace the operative activities of the Security Service towards the order in the years 1982-1989. He also presents administrative activities of the Department of Religious Denominations in Krosno aimed against the order.

Key words: The Catholic Church, Capuchin Order, Solidarity, Polish People's Republic Department IV of the Security Service of the Ministry of Internal Affairs, administrative activities, the Department of Religious Denominations.

Translated by Hanna Rybkowska